

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра тюркської філології

Кваліфікаційна робота магістра з тюркської філології на тему:

**ТУРЕЦЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН:
ГЕНЕЗИС, СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА**

Студентки групи МТур55-22
факультету східної і слов'янської
філології
денної форми навчання
Освітньої програми Східна філологія:
турецька мова і література, переклад,
методика навчання
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації: 035.068 Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша – турецька

Романченко Вікторії Вячеславівни

Науковий керівник:

доц. Тімкова Т.М.

Допущена до захисту

« ___ » _____ року

Завідувач кафедри

(підпис)

(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	9
1.1. Дослідження термінології вітчизняними та зарубіжними науковцями.....	9
1.2. Дослідження політичної термінології вітчизняними науковцями.....	16
1.3. Поняття терміна в турецькому мовознавстві.....	20
1.4. Дослідження політичної термінології турецькими науковцями.....	24
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. ГЕНЕЗИС ТУРЕЦЬКИХ ТЕРМІНІВ МІЖНАРОДНИХ	
ВІДНОСИН.....	31
2.1. Походження та історія розвитку термінів міжнародних відносин у турецькій мові.....	31
2.2. Генезис та значення політичних термінів міжнародних відносин у турецькій мові.....	36
Висновки до розділу 2.....	48
РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРА І СЕМАНТИКА ТУРЕЦЬКИХ ТЕРМІНІВ.....	
50	
3.1. Граматична класифікація та способи творення термінів міжнародних відносин у турецькій мові.....	50
3.2. Семантична класифікація термінів міжнародних відносин у турецькій мові.....	59
Висновки до розділу 3.....	65
ВИСНОВКИ.....	67
АНОТАЦІЯ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	78

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Н.в. – Називний відмінок

Р.в. – Родовий відмінок

Д.в. – Давальний відмінок

Зн.в. – Знахідний відмінок

М.в. – Місцевий відмінок

Вих.в. – Вихідний відмінок

ВСТУП

Політика є невід’ємною частиною сучасного суспільства та важливим інструментом управління державою та спільнотою. Втручання політики проникає у різні сфери нашого життя – від економіки та соціальних відносин до зовнішніх зв’язків та культури. Однак, щоб повноцінно розуміти та аналізувати політичні процеси та явища, необхідно мати знання у політичній термінології.

Терміни та фрази часто використовуються в політичній комунікації, щоб впливати на громадську думку. Політичний дискурс постійно еволюціонує під впливом соціокультурних змін, технологічного прогресу та геополітичних факторів. Розуміння термінів та понять допомагає ефективніше аналізувати та оцінювати політичні рішення та стратегії. Знання політичної термінології необхідне для забезпечення якісної комунікації у політичній сфері та інформування громадян. Дослідження термінології дозволяє зрозуміти, яким чином політики та громадські діячі використовують мову для досягнення своїх цілей. Політичні ідеології можуть змінюватися з часом, що відображається в термінології. Вивчення цих змін дозволяє виявити тенденції та зрушення у політичній культурі.

Загальним теоретичним питанням термінології та дослідженню окремих галузевих терміносистем свої праці присвятили такі українські науковці, як: І. М. Кочан, Г. І. Халимоненко, Г. В. Чорновол, Л. О. Симоненко, Л. А. Халіновська, Л. В. Іващенко, М. О. Вакуленко та інші. **Термінологію турецької мови** досліджували С. В. Серeda, К.О. Телешун., І.Л. Покровська, Б. В. Авраменко, В. М. Підвойний. Безпосередньо **політичною термінологією** займалися В.В. Пілик, А. Мустафа, О. С. Шулькевич, О. П. Колос. Серед турецьких дослідників термінології можна виокремити М. Караташа,

Н. Решіді, А. Ількера, Б. Гюля, А. М. Оз'єтгіна, С. Екера, О. Балдане, Т. Байракдарлар, Г. Серта. Турецькі науковці, які зробили свій вклад у дослідження особливостей **політичної термінології**, це: Д. Демір, С. А. Їлмаз, Е. Еріш, Ш. Булак, Х. Ш. Усер та інші.

Актуальність Політична термінологія змінюється так само стрімко, як і сама політика та суспільство. Нові явища, технології, ідеології та концепції з'являються у політиці, і для розуміння цих змін необхідно повсякчас актуалізувати дослідження. Розуміння політичної термінології пов'язане з культурними та історичними контекстами. Її вивчення дозволяє глибше зрозуміти політичні системи та культури різних країн та регіонів. Дослідження термінології міжнародних відносин турецької мови набуває актуальності, адже останнім часом в результаті зміцнення українсько-турецьких політичних зв'язків обсяг перекладу між двома сторонами збільшився. Необхідність підвищення якості підготовки перекладачів у цій сфері стимулює лінгвістичне вивчення зазначеної термінології.

Об'єктом дослідження є турецька термінологія міжнародних відносин.

Предметом дослідження є генезис, структурні та семантичні особливості турецької термінології міжнародних відносин.

Мета нашої роботи полягає у визначенні особливостей системи термінології міжнародних відносин турецької мови, основних термінологічних типів і словотворчих моделей термінологічних словосполучень, дослідження їх генезису та семантики, що може істотно полегшити роботу політичного перекладача.

Поставлена мета передбачає розв'язання цілої низки конкретних **завдань**, а саме:

- з'ясувати зміст понять термінологія та термін, проблематику дослідження цих понять у сучасному українському та зарубіжному мовознавстві;
- вивчити генезис, історичне коріння турецької термінології міжнародних відносин та виявити вплив історичних подій на її формування;
- проаналізувати структуру досліджуваної термінології, включаючи класифікацію та організацію термінів за різними категоріями та підрозділами;
- виявити продуктивні моделі утворення термінів міжнародних відносин турецької мови;
- дослідити семантику політичної термінології турецької мови та виявити особливі концепції, значення та переходи значень, що пов'язані із певними термінами;
- провести кількісний та відсотковий аналіз термінів досліджуваної термінології.

Методи дослідження: із загальнонаукових методів ми використали в своїй праці метод **індукції** (застосовується для узагальненого твердження на основі власного спостереження і аналізу даних) та **дедукції** (застосовується для висновку з урахуванням загального правила чи припущення); із спеціальних лінгвістичних методів – метод **критичного аналізу** (систематичний та вдумливий підхід до оцінки та аналізу інформації), метод **словникових дефініцій** (застосовується для визначення семантики терміна та його походження, використовуючи офіційні тлумачні чи двомовні словники), метод **компонентного аналізу** (застосовується для визначення диференційних та індивідуальних ознак досліджуваних термінів міжнародних відносин), метод **кількісних підрахунків** (застосовується для визначення

кількісних та відсоткових характеристик кожної класифікаційної групи досліджуваної термінології), **описовий метод** (застосовується для етимологічної, семантичної та структурної класифікації турецьких термінів міжнародних відносин), метод **структурного аналізу** (застосовується для дослідження моделей творення та груп термінів міжнародних відносин а також їх структури).

Матеріалом дослідження слугували 604 турецьких термінологічних словосполучення міжнародних відносин.

Наукова новизна нашого дослідження полягає в тому, що в ньому вперше було проведено структурно-семантичний аналіз турецьких термінів міжнародних відносин, досліджено їх походження, систематизовано за видами і розподілено на групи. В українській тюркології досліджень генезисних, структурних та семантичних особливостей турецької термінології міжнародних відносин немає, і ця проблема дотепер не вивчалася.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що в ній подано детальний опис теоретичних положень термінології, який узагальнює наукові уявлення про природу термінологічних одиниць. Отримані результати сприяють подальшому дослідженню в галузі термінології, поглиблюючи знання про їхні структурно-семантичні характеристики, а також про особливості їх походження.

Практичне значення виконаного дослідження полягає в тому, що воно сприяє більш повному розумінню турецьких термінів міжнародних відносин, даючи можливість розбиратися не тільки в їх значенні, але і в інформації про їх походження та розвиток. Результати роботи можуть бути використані в теорії і практиці викладання турецької мови, зокрема, на спецкурсах, де готують перекладачів для політичних перекладів у лінгвістичних закладах вищої освіти. Створені нами структурні, семантичні та етимологічні

класифікації можуть використовуватися в лінгвістиці (написання наукових робіт, навчальні посібники для студентів філологічних факультетів, методичні розробки, практичні заняття з турецької мови).

Апробація результатів дослідження. Результати нашого дослідження пройшли апробацію та надруковані у збірнику тез Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції “Ad orbem per linguas. До світу через мови”, 2023 р. в рамках Міжнародної науково-практичної відеоконференції 18-19 травня 2023 року.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі змісту, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків до всієї роботи, анотації, списку використаних джерел, додатку.

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1. Дослідження понять “термін” та “термінологія” вітчизняними науковцями

Дослідження турецької термінології варто буде розпочати з визначень та досліджень українських науковців. У розвинених мовах кількість термінів значно перевищує кількість звичайних слів і наразі налічує кілька мільйонів лексичних одиниць, причому ця кількість постійно збільшується. Академічний тлумачний словник української мови дає таке визначення поняттю “**термін**”: “слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо; слово або вислів, що вживається в тому чи іншому середовищі, на певній території, людьми певного фаху” (Словник української мови, 1970-1980).

Термін – це окреме слово чи утворене на базі іменника підрядне словосполучення, що означає професійне поняття та призначене для задоволення специфічних потреб спілкування у сфері певної професії (наукової, технічної, виробничої, управлінської...) (Д’яков, Кияк & Руделько, 2000, с. 10).

Вакуленко (2015), опрацювавши багато робіт інших науковців на основі аналізу створених тлумачень запропонував своє: “**Термін** (від грец. *τέρμα* ‘кінець, межа’) – це одиниця лексичного рівня (слово або словосполучення), яка позначає певне поняття у відповідній галузі людської діяльності, утворює функціонально-тематичний клас галузевої лексики і є

органічним (системним чи позасистемним) елементом термінологічного фонду” (с. 24).

Термінологія є таким аспектом мови, який останнім часом активно розвивається. Цей розвиток супроводжується введенням багатьох нових термінів, що особливо помітно у тих мовах, які підвищили свій статус, розширили своє використання і потребують оновлення свого словника, щоб відповідати потребам різних галузей. Однак, введення нових термінів вимагає організації та стандартизації, як зовнішніх, так і внутрішніх їх форм, щоб уникнути надлишкової багатозначності та синонімії. Тому стандартизація нових термінів є важливою частиною термінологічного планування. Багато дослідників-термінологів у різних країнах та міжнародних організаціях працюють над цими питаннями і видають чимало багатомовних словників та бюлетенів, а також публікують теоретичні роботи про створення, форму та стандартизацію нових термінів (Д’яков, Кияк & Руделько, 2000, с. 6).

Наука про термінознавство зародилася в 30-ті рр. ХХ століття, але не як самостійна наукова дисципліна, а як розділ лексикології до 80-тих рр. Згодом термінознавство вже виділили як самостійну наукову дисципліну, пов'язану з мовознавством, але яка виходить за межі мовознавчої проблематики.

За Словником іншомовних слів, “**Термінологія** (від лат. terminus – межа, край і ...логія): 1. Розділ лексики, що охоплює терміни різних галузей знань. 2. Сукупність термінів якоїсь галузі науки, техніки, мистецтва або всіх термінів даної мови” (Словником іншомовних слів, 2001).

Термінологія як наука вивчає правила і закономірності утворення, розвитку та функціонування термінів у певній галузі людської діяльності. Користується вона статистичним та аналітичним методами дослідження (Вакуленко, 2015, с. 28).

Термін, з наукової точки зору, повинен мати певні характеристики, щоб бути ефективним інструментом у галузі наукових досліджень. Нами було виокремлені основні особливі риси, які зазвичай очікуються від терміна:

1. Ясність та точність: термін повинен мати чітке та однозначне визначення, щоб виключити двозначність та непорозуміння при його використанні.
2. Стійкість: термін повинен залишатися стабільним і незмінним у часі, щоб забезпечити безперервність та послідовність у дослідженнях та обміні інформацією.
3. Універсальність: термін повинен мати потенціал для використання в різних контекстах та галузях, не обмежуючись вузькою спеціалізацією.
4. Системність: термін повинен вписуватися в систему термінології у певній галузі та бути узгодженим з іншими термінами та поняттями.
5. Наукова обґрунтованість: використання терміна має спиратися на наукові докази та дослідження, а не на суб'єктивні думки чи припущення.
6. Придатність для аналізу та синтезу: термін має бути здатним служити основою для аналізу та порівняння різних явищ чи об'єктів, а також для створення нових понять.
7. Нейтральність: термін має бути нейтральним з погляду політики, культури та упередженості, щоб забезпечити об'єктивність досліджень.
8. Інформативність: термін повинен нести в собі інформацію про властивості, характеристики чи відносини об'єкта або явища, які він описує.

9. Економічність: термін повинен бути лаконічним і не містити надлишкових чи зайвих елементів, щоб мінімізувати навантаження на читача чи слухача.

10. Можливість подальшого розвитку: термін повинен залишатися відкритим для додаткових досліджень та розширення свого змісту.

Усі термінологічні одиниці можна розділити на два типи – однокомпонентні та багатокомпонентні. Однокомпонентні терміни складаються лише з однієї лексичної одиниці. Багатокомпонентні терміни, навпаки, включають в себе кілька лексичних одиниць. При формуванні нових термінів, перед тими, хто їх створює, виникає велика проблема: як передати цей новий термін рідною мовою. Можна взяти його з мови-джерела і просто перекласти, чи відтворити за правилами орфографії мови-реципієнта запозичивши з іншої мови, або ж залишити в оригінальному вигляді. І якщо все-таки обрати переклад, то як саме це зробити: дослівно (під кальку) чи описово? Ця проблема є значущою, оскільки кожен новий термін, який вводить у специфічну галузеву терміносистему, повинен бути добре обдуманим, гармонійно вписуватися в існуючу систему та мати здатність утворювати похідні слова. Тому, при створенні будь-якого нового терміну, необхідно враховувати всі ці умови (Д'яков, Кияк & Руделько, 2000).

Серед науковців існує розбіжність у поглядах на максимальну кількість компонентів, які можуть бути включені до складу багатокомпонентних термінологічних словосполучень. Різні думки існують щодо цього питання:

- 1) в термінологічних поєднаннях може бути десять або більше компонентів;
- 2) термінологічні словосполучення, які мають сім або більше компонентів, вже вважаються лексичною межею терміну через обмеженість обсягу людської пам'яті та неможливість одночасного сприйняття (Бондаренко, 2019, с. 95).

Телешун (2015) у своїй праці “Термінологічна лексика в структурі турецької фахової мови торгівлі” визначала термін як слово або фразу, яка використовується для найменування певного поняття або предмета в певній області науки або техніки. Також вона зазначала, що терміни можуть бути створені штучно або взяті з природної мови. Вони мають важливе значення, оскільки допомагають у спілкуванні та уточненні конкретних ідей в рамках цієї області. Термінологія включає в себе сукупність таких термінів, які взаємодіють та співвідносяться один з одним на різних рівнях, таких як понятійний, лексико-семантичний, словотворчий та граматичний. Терміносистема, яка є моделлю певної галузі знань або діяльності, зазвичай формується, коли ця галузь стає науково обґрунтованою та має власну теорію та структуру. Така система має бути цілісною і стійкою, але при цьому може залишатися відкритою для доповнень. Важливими характеристиками терміносистеми є її структурованість та логічна зв'язність, а також врахування загальномовних закономірностей, зокрема у відповідних стилях спеціального фахового мовлення. Терміни мають бути логічними, однозначними та дотримуватися певних норм, таких як відсутність синонімів та словотвірна однорідність. Важливо також забезпечити зручність використання та нормативну правильність термінів у мовленні.

Телешун (2015) зазначала, що термін в фаховій комунікації виконує кілька основних функцій. Перша функція – це **номінативна**. Вона полягає в називанні загальних понять, категорій та ознак в спеціалізованій галузі знань або техніки. Друга – **сигніфікативна функція**, вказуючи на загальне поняття, що входить до системи спеціальних термінів у конкретній науковій галузі. Третя, **комунікативна функція**, полягає у передачі фахових знань в часі та просторі, іноді її також називають інформаційною. Крім цього, важливо виділити четверту **дефінітивну функцію** терміна, оскільки він допомагає

логічно визначити спеціальне поняття. Окрім зазначених функцій, термін також виконує **прагматичну функцію**, яка тісно пов'язана з комунікативною. Вона визначається взаємозв'язком між знаком (терміном) та учасниками комунікації, враховуючи конкретні умови та сферу спілкування. Ця функція залежить від мети, яку ставить перед собою мовець і її впливу на отримувача, будь то переконання, спонукання до дії тощо. Ця функція особливо виділяється у політичних термінах.

У роботі Шкільної (2014) зазначалося, що сьогодні питання однозначності термінів інтерпретується по-різному: більшість вчених вважають, що терміни не обов'язково мають бути однозначними. При цьому важливо зазначити, що відсутність певної властивості у термінологічній одиниці не робить її менш цінною чи непотрібною, особливо якщо вона використовується користувачами протягом певного періоду часу.

Лексична модернізація та лексична стандартизація як ключові аспекти формування мовного складу охоплюють такі поняття, як термінологічна модернізація та термінологічна стандартизація. Ці поняття можна об'єднати під загальною назвою "**термінологічне планування**", яке є однією з частин планування мови та грає важливу роль у подоланні технічних комунікаційних перешкод. Отже, воно включає в себе і модернізацію, і стандартизацію (Д'яков, Кияк & Руделько, 2000).

Термінологічна модернізація, що включає в себе створення нових термінів, є важливим аспектом у плануванні мови та визначається як необхідний елемент мовної політики. Галузеві терміносистеми не можуть існувати в будь-якій мові заздалегідь. Відсутність відповідної термінології у мові призводить до того, що технологічні знання не можуть передаватися через цю мову, що, в свою чергу, призводить до нерівності мовних спільнот, які вимушені вивчати інші іноземні мови та гальмує розвиток країни. Це

особливо важливо для технічного перекладу, який сприяє формуванню спільних лексичних шарів у різних мовах світу (Д'яков, Кияк & Руделько, 2000).

Термінологічна модернізація відбувається у двох головних випадках: під час перекладу суспільно-політичної або науково-технічної літератури з однієї мови на іншу (якщо наявні лакуни у мові перекладу), або під час впровадження цієї мови у певну галузь науки або техніки. У таких випадках модернізація може мати дві основні тенденції: перелицювання термінів мови-джерела відповідно до мови-реципієнта (псевдомодернізація) або створення нових термінів, враховуючи фонетичні та граматичні особливості мови-реципієнта (справжня модернізація) (Д'яков, Кияк & Руделько, 2000).

Справжня термінологічна модернізація відбувається, коли є бажання адаптувати мову до сучасних умов і впровадити її в різні сфери суспільно-політичного життя та наукової діяльності. При цьому створення нових термінів може спрямовуватися на інтернаціоналізацію або пурифікацію. Незалежно від цієї тенденції, головною метою термінологічної модернізації є можливість висловлювати наукові концепції рідною мовою (Д'яков, Кияк & Руделько, 2000).

Термінологічну модернізацію можуть проводити як мовознавці, так і фахівці відповідної галузі, які зацікавлені в наявності чітких позначень галузевих понять. Тому завдання перекладу нерєєстрованих термінів та заміни невдалих варіантів пов'язане із зовнішнім оформленням нових термінів. Питання про стандартизацію науково-технічних термінів вперше було висунуто на початку 30-х років австрійським інженером Євгеном Вюстером (Д'яков, Кияк & Руделько, 2000).

Отже, можна зробити висновок, що термінологія є важливою складовою мови, яка використовується для вираження спеціалізованих понять у різних

галузях науки, техніки, мистецтва і суспільного життя. Терміни можуть бути окремими словами або словосполученнями, що мають спеціальне значення та використовуються у відповідних галузях діяльності. Стандартизація термінів є важливим аспектом розвитку термінології, оскільки це допомагає уникнути надлишкової багатозначності та синонімії у використанні термінів. Дослідники-термінологи працюють над створенням, формуванням і стандартизацією нових термінів, а також публікують відповідні роботи та словники для вдосконалення термінологічного фонду мови. Термінологічні одиниці поділяються на однокомпонентні та багатоконпонентні. Виникає проблема передачі нових термінів рідною мовою, існують різні підходи до цього питання, такі як дослівний переклад, описовий переклад або залишення терміну в оригінальному вигляді. Існує розбіжність у поглядах на максимальну кількість компонентів, які можуть бути включені до складу багатоконпонентних термінологічних словосполучень.

1.2. Дослідження політичної термінології вітчизняними науковцями

Науковці досліджують різні аспекти використання мови в політичних контекстах, і тому термін "**політична мова**" вже став звичним. Проте, дослідники досі не мають загального підходу до тлумачення цього явища. Навіть сам термін "політична мова" ще не є загальноприйнятим на сьогоднішній день. Коли мова йде про політичну мову, іноді використовуються терміни, такі як "спеціальна мова політики" або "функціональний стиль політики". Обидва ці терміни мають певні недоліки: хоча в політичній мові існує спеціальний словник, вона відрізняється від інших спеціалізованих мов рядом особливостей. Одна з них полягає в тому,

що спеціальний словник політики використовується не тільки в політичних текстах, але і в різних аспектах повсякденного життя. Крім того, політичні тексти можуть належати до різних жанрів, що призводить до існування різних стилів у політичній мові. Отже, найкоректніше виразити цей феномен можна за допомогою таких термінів, як "спеціальний словник політики" і "мова політики". Перший термін охоплює всю термінологію міжнародних відносин, сферу економіки, а також терміни, пов'язані з політичною системою і суспільно-політичним життям окремих країн. Термін "мова політики" об'єднує спеціальний словник політики та прагматичний аспект його застосування. В залежності від способу функціонування та передачі інформації, політичну мову можна розділити на дві категорії: вербальну, яка включає в себе використання слів, і символічну, яка використовує спеціальні знаки, символи, умовні сигнали, емблеми, ритуальні дії і т. д. Політична мова також може бути розділена на спеціальну професійну мову політичних організацій, яка включає інструкції, переговори, розпорядження, листування тощо, і загальнодоступну мову публічних політичних виступів, яка охоплює політичну інформацію, доповіді, повідомлення, мітинги, парламентські дебати та інше. Загалом, до політичної мови можна віднести мову публічних виступів політичних діячів (у різних її проявах), мову функціонування політичних інститутів, парламентську мову, мову політичної пропаганди і політичної реклами, мову політичних документів (Петренко, 2007).

За Петренко (2007) **політичній мові** можна надати таке визначення: "сукупність вербальних структур, що використовуються у сфері політики і справляють вплив на політичну свідомість індивідів та їх участь у перебігу політичних процесів" (с. 21).

Шулькевич (2017) вважає, що "для мови політики характерні певні стилістичні, лексичні, граматичні норми, але вони не виходять за межі норм

національної мови. Не можна заперечувати той факт що сферу політики обслуговує специфічний функціональний мовний варіант, але він не є окремою мовою” (с. 122).

Пілик (2006) у своїй роботі “Суспільно-політична термінологічна лексика на сторінках турецьких газет у системі інших лексичних одиниць” зазначає, що серед суспільно-політичної лексики як окрему тематичну групу необхідно виділити терміни, що стосуються **сфери міжнародних відносин** (с. 73).

За Пілик (2006) ця сфера включає в себе терміни, що мають поняттєвий зв'язок з глобальними питаннями, що важливі для всесвітньої спільноти, такі як боротьба з тероризмом, міжнародна злочинність, наркоманія, оборона, створення нових політичних і військових блоків, права людини та охорона довкілля і так далі. Лексика, яка використовується для опису цих сфер суспільства, постійно змінюється, деякі слова стають актуальними, інші виходять з ужитку. Серед **міжнародної суспільно-політичної термінології**, що використовується у сучасних турецьких газетах, значну частину складають назви світових, європейських та міжнародних політичних організацій, блоків, альянсів, агентств. Поширеною стали також назви міжнародних фінансово-економічних організацій та установ. Внаслідок функціонування багатопартійної системи в мові газети є багато назв партій і політичних організацій, які представлені аббревіатурами. Важливо відзначити, що назви політичних партій, парламентських фракцій та політичних об'єднань швидко змінюються.

Мустафа (2006), досліджуючи турецьку та кримськотатарську суспільно-політичну лексику, зазначав, що “запозичення в тюркських мовах не змогли змінити їхню граматичну структуру, оскільки вони пристосовуються до системи мови, яка запозичує, і часто настільки нею

засвоюються, що іншомовне походження таких слів не відчувається носіями цієї мови і виявляється лише за допомогою етимологічного аналізу. Терміни створюються у міру їхнього усвідомлення та за необхідністю. Багато термінів мають своїх авторів, окремі – створені на честь неординарних осіб” (с. 7-8).

Мовне планування є складовою мовної політики, і Fierman запропонував розглядати його в контексті політичного розвитку, а саме – як вплив політичного процесу на розвиток мови через такі фактори:

- Пенетрація – це втручання правлячого режиму у мовне планування, при чому успіх цього втручання залежить від ступеня авторитарності режиму та єдності держави.
- Партиципація – це участь широких народних мас у мовному плануванні, яка може бути як позитивною (підтримка народом мовної політики), так і негативною (відмова народу від такої політики).
- Легітимація – це узаконення мовних норм.
- Ідентичність – це заходи для закріплення та стандартизації форм і ознак.
- Дистрибуція – це вибір офіційної мови та розподіл функцій між мовами в умовах двомовності та багатомовності.

Ці фактори можна проілюструвати кількома прикладами. Так, реформа турецької мови наприкінці 1920-х років є типовим прикладом пенетрації, оскільки вона була проведена за допомогою урядових рішень і включала заміну арабського письма на латинське та видалення арабських і перських слів з лексики, які було замінено турецькими (Д’яков, Кияк & Руделько, 2000, с. 22).

Отже, політична мова визначається як сукупність вербальних структур, що використовуються у сфері політики і впливають на політичну свідомість індивідів та їх участь у політичних процесах. важливо відзначити, що

політична мова відрізняється від так званих "спеціальних мов" тим, що вона має глибокі зв'язки з загальноприйнятою мовою. Крім того, "спеціальні мови" в основному використовуються професіоналами у конкретних сферах, у той час як політична мова, хоч і не в повній мірі, застосовується різними верствами населення. Лексика, використовувана для опису політичних сфер, постійно змінюється, і деякі слова стають актуальними, інші виходять з ужитку.

1.3. Поняття терміна в турецькому мовознавстві

Кожна сфера науки та мистецтва має свої терміни. Терміни займають важливе місце в словниковому складі мов, оскільки вони забезпечують швидке спілкування, особливо між експертами в одній галузі. Деякі з особливостей, які повинні мати терміни, полягають у тому, що вони повинні бути зрозумілими, чітко виражати поняття, яке вони представляють, і, якщо можливо, мати єдине і реальне значення (Baldane, 2020, s. 3).

Важність стандартизації лексичного складу турецької літературної мови набула значущості національного рівня після реформи алфавіту, яка відбулася в 1928 р. і призвела до переходу турецької мови на латинський алфавіт. У 1929 р. також було припинено викладання арабської мови в школах. Під час "Мовної революції" термінологічна робота була покладена на основи, викладені Зією Гьокальпом у його роботі "Основи тюркізму". Гьокальп висловлював думку, що при створенні нових термінів слід надавати перевагу національній мові, і, за необхідності, створювати нові терміни на основі турецьких коренів та афіксів відповідно до правил турецької мови. У тих випадках, коли було неможливо знайти відповідне слово в турецькій мові, він пропонував використовувати запозичення (Телешун, 2014, с. 390).

Посилення прогресу в наукових і мистецьких галузях також змінило ставлення людини до слова. Слова, які раніше використовувалися лише для позначення об'єктів, ситуацій і подій, з часом почали вживатися для опису розумової діяльності та продуктів. Таким чином, стали з'являтися спеціальні слова, які вживаються лише в одній або кількох певних сферах і називаються термінами. Терміни зазвичай охоплюють поняття, пов'язані з наукою, спортом, мистецтвом і професіями. Ці слова в основному використовуються людьми, пов'язаними з цією сферою чи професією. З цього визначення можна зробити висновок, що слова або фрази повинні мати певні характеристики, щоб вважатися термінами. Ці характеристики можна перерахувати наступним чином:

1. Терміни – це однозначні слова, які не мають конотативного чи переносного значення.

2. Терміни закриті для тлумачення; це слова, значення яких обмежене, точно й зрозуміле.

3. Терміни не зазнають зміни чи розширення значення залежно від використання.

4. Термінів немає в загальній мові, але є слова, виділені із цієї загальної мови і перетворені на терміни.

5. У слів, вибраних із загальної мови для перетворення на термін, видаляються усі інші значення окрім того, що означає сам термін.

6. Терміни не зустрічаються в природному ході мови; їх часто створюють люди, які є експертами в цій галузі.

7. Терміни втрачають свою особливість бути термінами, коли поняття, які вони виражають, стають загальними та широко вживаними у повсякденній мові. Однак ці слова зберігають свої характеристики термінів у сферах науки, спорту, мистецтва та професії, до якої вони належать.

8. Терміни – це самостійні морфеми.

9. Циркуляція термінів відбувається в мові людей науки, спорту, мистецтва та професій, до яких вони належать.

10. Хоча значна частина термінів відноситься до певної галузі, невелика їх частина може використовуватися в різних сферах одночасно.

11. Терміни – це стандартні слова за звучанням, формою, значенням і вживанням (Şaş, 2020, s. 245-246).

На відміну від слів, створення термінів, а точніше термінотворення, відбувається свідомо й контролювано. Оскільки в техніці та науці робляться винаходи та відкриття, необхідно виводити нові терміни для нових понять, які виникають. Тільки так вчені можуть спілкуватися один з одним щодо нових концепцій. Лінгвістичні методи формування термінів діляться на три групи:

1. використання існуючих джерел,
2. модифікація існуючих джерел,
3. використання нових джерел (Karaman, 2009, s. 46).

Зюльфікар дає таке визначення терміну: “Це спеціальні слова галузей науки, мистецтв і професій” (Zülfikar, 1991, s. 1).

Вардар дає терміну наступне визначення: “Слово, характерне для певної галузі знань чи діяльності, галузі науки, практики чи досвіду. Терміни є важливими елементами ефективної комунікації між експертами. Незважаючи на полісемію, яка існує в загальноживаній мові, в області термінів існує тенденція до однозначності. Завдяки цьому явищу спостерігається більш швидкий процес оновлення та активність творення” (Vardar, 2002, s. 192).

Уйсал зазначає, що хоча терміни були у словниках мов із самого початку, термінологія є досить новою галуззю дослідження. Вона пов’язує появу такої галузі з розвитком спеціальних мов (Uysal, 2015).

Озбай характеризує терміни в першу чергу як інструмент швидкого розуміння, який використовують користувачі певної галузі. Терміни, які мають обмежену сферу використання, до якої вони належать, мають особливі значення серед людей, які вживають ці слова, і завдяки цим значенням вони прискорюють спілкування (Özbay, 2006, s. 38).

Байракдарлар, цитуючи Хукмета Діздароглу, у своїй роботі описує терміни як такі, що є важливіші за звичайні слова на загальному культурному рівні щоденної мови, і що в середовищі, де їх не існує, і цивілізація, і культура залишаються в стагнації (Bayrakdarlar, 2012, s. 19). Також, цитуючи Зюльфійяра, у своїй роботі зазначає, що терміни відрізняються від інших слів загальної мови деякими особливостями. Будь-яке слово, яке не є терміном, може змінювати своє значення залежно від інших слів, які вживаються разом у реченні. В термінах така ситуація не спостерігається. Значення термінів фіксовані, вони не змінюються, навіть якщо вони вживаються з різними словами в різних позиціях. Значення, які вони несуть, не підлягають тлумаченню, і вони чітко, недвозначно та точно виражають поняття, яким вони відповідають (Bayrakdarlar, 2012, s. 19).

Терміни та слова, що використовуються в повсякденній мові, не слід відносити до однієї категорії. Люди стикаються із звичайними словами щодня і в кожен момент свого життя. Навіть якщо ці слова неправильні з точки зору структури та значення, завжди є необхідне середовище та час для їх засвоєння та прийняття. Насправді, хоча багато слів було створено неправильно під час їх спрощення, вони деякий час вважалися дивними, а потім були прийняті. Але для терміна такого процесу прийняття немає. Навчальні терміни не використовуються, і не функціонують в повсякденній мові... Тому терміни складніше засвоювати. З цими термінами людина стикається в якийсь момент

свого життя. Терміни повинні мати функцію, яка полегшує навчання, а не створює для нього труднощі (Demir, 2006, s. 98).

На відміну від інших лінгвістичних компонентів, терміни не виникають у природному ході мови. Базуючись на проведених на сьогоднішній день наукових дослідженнях та їх принципах, можна зробити висновок, що для сформування терміну в якійсь галузі необхідно пройти такі етапи, як визначення, аналіз, створення та стандартизація (Şaş, 2020).

Отже, спираючись на дослідження турецьких науковців можна зробити висновок, що розвиток наукових і мистецьких галузей призвів до зміни ставлення людей до слів. Слова, які раніше були призначені для позначення об'єктів і ситуацій, тепер використовуються для опису розумової діяльності та її результатів. Внаслідок цього виникли терміни, які є спеціалізованими словами і використовуються лише в певних галузях, таких як наука, спорт, мистецтво та професії. Терміни мають деякі характеристики, які відрізняють їх від звичайних слів: вони є однозначними, закриті для тлумачення, не зазнають зміни значення, не вживаються в загальній мові, існують в мові експертів, не зустрічаються в природному ході мови тощо. Терміни важливі для розвитку культури і цивілізації, оскільки вони дозволяють точно виражати поняття в різних галузях. Вони відрізняються від звичайних слів тим, що їхні значення фіксовані і не змінюються в залежності від контексту вживання. Терміни створюються та використовуються експертами в певних галузях і не існують в природному ході мови. Хоча багато термінів належать до конкретної галузі, деякі з них можуть використовуватися в різних сферах одночасно. Терміни є стандартними словами за всіма аспектами: звучанням, формою, значенням та вживанням.

1.4. Дослідження політичної термінології турецькими науковцями

Оскільки всі люди, які складають суспільство, знаходяться на осі управління-підпорядкування, **інститут політики** виходить на передній план у сферах, що цікавлять майже всіх членів суспільства. Тому дуже важливо, щоб конструктивна політична мова, звернена до всього суспільства, була досить простою і зрозумілою, щоб можна було звернутися до всіх верств населення. Щоб відповідати цим новим концепціям, потрібні нові слова та терміни у мовах-джерелах і мовах-реципієнтах. Однією зі сфер, де ця потреба відчувається найбільше, є політична сфера, мова якої швидко змінюється та розвивається (Eriş, Bulak, 2020, s. 1302).

Для того, щоб бути успішним на політичній арені, перш за все, мова політики повинна бути очищена від іноземних слів і термінів, незрозумілих значній частині суспільства. Це очищення можливе шляхом створення слухного відповідника іноземним словам та термінам, згідно з правилами турецької мови, її коренями та афіксами (у випадках, коли цього недостатньо, можна використовувати слова, які прижилися в турецькій мові та сприймаються серед людей) (Eriş, Bulak, 2020, s. 1302).

Ханактах у своїй роботі над процесом перекладу нових понять у політичній сфері на інші мови заявив, що основні труднощі пов'язані з відсутністю готових до використання еквівалентів мови-реципієнта або навіть з відсутністю у словниках нових понять, що відображають культуру суспільств, у яких вони виникають. Оскільки ці нові поняття не мають готових до вживання еквівалентів у мові-реципієнті, вони або переходять в інші мови такими, які вони є, або знаходять відповідні собі еквіваленти завдяки здатності мови утворювати слова та терміни (Hanaqtah, 2019).

Сьогодні зростання міжнародних комерційних, політичних і соціальних зв'язків підняло взаємовідносини між суспільствами на дуже високий рівень. Оскільки потрібен час, щоб кожне нове поняття було прийнято носіями мови, відбувається обмін словами між мовами як природний результат інтенсифікації міжнародної комунікації. Цей обмін не завдає шкоди мовам, якщо він залишається на адекватному рівні і не перетворюється на пряме поглинання термінів і мовних правил. Для того, щоб цей обмін нормально функціонував і не перетворювався на поглинання інших термінів і мовних правил, має бути мовна свідомість серед індивідів, які складають суспільство, особливо серед інтелектуалів. Ця свідомість дає поштовх пояснювати значення словами своєї власної мови замість того, щоб робити це за допомогою іноземних термінів. Це первинне лінгвістичне усвідомлення, необхідне для будь-якої мови (Eriş, Bulak, 2020, s. 1303).

Значна частина політичних термінів, які сьогодні використовуються в турецькій мові, мають іноземне походження. Більшість цих слів, які увійшли в турецьку мову, є арабськими. Іншомовні політичні терміни та слова, які нещодавно увійшли до турецької мови, походять переважно із західних мов. Оскільки ці терміни закріпилися в турецькій мові, слід докладати зусиль для їх усунення, щоб запобігти проникненню в мову нових іншомовних слів, і вжити необхідних заходів для запобігання їх розповсюдженню. Для цього, перш за все, слід створити відповідні еквіваленти для нових слів і термінів, які увійшли в мову, в рамках виражальних можливостей цієї мови, базуючись на практичності та функціональності, запобігаючи таким чином осіданню новим іншомовним словам і термінам в мові. Цей болісний і складний процес може дати дуже успішні результати, якщо його проводити продумано та свідомо (Eriş, Bulak, 2020, s. 1310).

Сьогодні, з різних причин, наприклад, щоб прикрасити сказане або з естетичних міркувань, майже в кожній галузі перевага надається іноземним словам та термінам, навіть якщо вони мають турецькі еквіваленти. Ця ситуація більше виділяється в політичному полі, ніж в інших сферах. Однак, якби замість слів і термінів іншомовного походження використовувалися турецькі еквіваленти, можна було б досягти кращого та легшого спілкування, а турецька мова була б певною мірою звільнена від впливу іноземних мов (Eriş, Bulak, 2020, s. 1310).

Суть політичної мови полягає в абстрактних концептуальних термінах. Ці терміни з'являються найбільше в гаслах, словах, вигуках, піснях, найменуваннях та ідіомах. У текстах, договорах і газетних статтях наявні більш прості вислови (Aksoy, 2002, s. 11).

Отже, спираючись на дослідження політичної термінології турецькими науковцями можна зробити висновок, що політика в сучасному суспільстві є важливою сферою, яка цікавить практично всіх громадян, і мова політики має бути зрозумілою та доступною для всіх верств населення. З метою спростити мову політики та зробити її більш зрозумілою для громадян, необхідно створювати нові слова та терміни відповідно до мовних правил та коренів турецької мови. Важливо очищати мову політики від іноземних слів і термінів, які можуть бути незрозумілими для значної частини суспільства. Однак створення адекватних турецьких еквівалентів для іноземних слів і термінів може бути складним завданням, особливо коли нові поняття не мають готових аналогів у турецькій мові. У сучасному суспільстві часто віддається перевага іноземним словам та термінам, навіть якщо є відповідні турецькі еквіваленти. Це може бути зумовлено естетичними або іншими міркуваннями.

Висновки до розділу 1

У цьому розділі ми детально дослідили значення понять терміна, термінології, політичної термінології як українських (А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Руделько, М. О. Вакуленко, О. М. Бондаренко, К. О. Телешун, Н. О. Школьна, В. В. Петренко, О. С. Шулькевич, В. В. Пілик, А. Мустафа) так і турецьких (О. Балдане, Б. І. Караман, Х. Зюльфікар, Б. Вардар, Х. Уйсал, Е. Озбай, Д. Демір, А. К. Шаш, Е. Ерш, Булак, М. Ф. Ханатках, Н. Б. Аксой) дослідників.

Базуючись на визначенні українського дослідника Вакуленка та турецького дослідника Вардара, у нашій роботі ми можемо виділити комплексне загальне визначення поняття “терміна”: **термін** – це спеціалізоване слово або вираз, що використовується у певній галузі знань, дисципліни, професії чи громадської діяльності для позначення конкретного поняття, об'єкта, процесу чи ідеї. Терміни відіграють важливу роль у мові та комунікації, оскільки вони дозволяють точно та ефективно передавати інформацію в межах певної галузі чи середовища. Терміни зазвичай мають вузьку спеціалізовану сферу застосування і часто не мають аналогів у звичайній мові. Вони створюються, щоб точно визначити та описати конкретні явища чи об'єкти у цій сфері. Терміни дотримуються певних стандартів і норм у межах певної галузі. Це допомагає уникнути непорозумінь та неоднозначності у комунікації між фахівцями. Терміни можуть змінюватися і розвиватися з часом відповідно до розвитку науки, технології та суспільства. Деякі терміни можуть стати застарілими, інші нові можуть з'являтися. У певних галузях знань деякі терміни залишаються стабільними та довговічними, зберігаючи свою актуальність та значення протягом багатьох

років чи навіть століть. Термінологічні одиниці поділяються на однокомпонентні та багатоконпонентні.

Базуючись на визначенні Словника іншомовних слів можна зробити висновок, що **термінологія** – це область лінгвістики та науки, яка вивчає системи спеціалізованих термінів, що використовуються в різних галузях знань, професіях чи громадських діяльностях. Основною метою термінології є стандартизація та систематизація термінів, щоб забезпечити ясність, точність та ефективність комунікації всередині певних областей та середовищ. Стандартизація термінології є важливою для уникнення надлишкової багатозначності та синонімії у використанні термінів. Серед науковців існує розбіжність у поглядах на максимальну кількість компонентів, які можуть бути включені до складу багатоконпонентних термінологічних словосполучень. Терміни можуть бути створені штучно або взяті з природної мови. Термін в фаховій комунікації виконує номінативну, сигніфікативну, комунікативну, дефінітивну, прагматичну функції. На відміну від слів, термінотворення відбувається свідомо й контрольовано.

Базуючись на визначенні Петренка, можна зробити висновок, що **політичний термін** – це специфічне слово або вираз, що використовується в галузі політики та державного управління для позначення конкретних понять, процесів, інститутів чи явищ, пов'язаних із політичною діяльністю та системами управління. Політична мова відрізняється від "спеціальних мов" тим, що має глибокі зв'язки з загальноприйнятою мовою і використовується різними верствами населення. На думку турецьких вчених політика в сучасному суспільстві цікавить багатьох громадян, і мова політики повинна бути зрозумілою для всіх. Для цього важливо створювати нові турецькі слова та терміни та очищувати їх від іноземних слів, але це може бути складним завданням, особливо коли немає готових аналогів у турецькій мові. Значна

частина політичних термінів, які сьогодні використовуються в турецькій мові, мають іноземне походження. Більшість цих слів, які увійшли в турецьку мову, є арабськими. Іншомовні політичні терміни та слова, які нещодавно увійшли до турецької мови, походять переважно із західних мов.

РОЗДІЛ 2

ГЕНЕЗИС ТУРЕЦЬКИХ ТЕРМІНІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

2.1. Походження та історія розвитку термінів міжнародних відносин у турецькій мові

Започаткування розвитку турецької політичної термінології можна помітити ще з прадавніх часів. Другий Тюркський каганат, як під час першого, так і під час другого періоду свого суверенітету, створив реальну владу у Центральній Азії та зміцнив її шляхом побудови мережі економічних, політичних і дипломатичних відносин з іншими сучасними державами. В той час тюркам (в тому числі, туркам) вдалося встановити політичну єдність у широких територіях від Китаю до Візантії. Вони довго підтримували цей союз за центральноазіатськими мірками і часто втручалися у внутрішні/зовнішні справи Китаю, Ірану та Візантії. Документально доведено, що вони постійно передавали інформацію між Грецією, Іраном, Індією та Китаєм (Sinor, 2000).

Той факт, що Другий Тюркський каганат протягом тривалого часу зберігав свою позицію постачальника та підтримувача зовнішньополітичного балансу між військовою силою та дипломатією у Центральній Азії, свідчить про їх глибоку вкоріненість у внутрішній політиці. Написи на монументах епохи каганату є письмовими документами, які свідчать про те, що феномен внутрішньої політики у тюрків (а також і турків) був започаткований багато століть тому (User, 2012, s. 258).

Оскільки написи каганату мають ознаки історичних документів, у розповіді про події часто вживалися слова поза їх основним значенням, що сприяло створенню в написах особливого політичного та військового стилю. Цей стиль не змінився в рунічних написах, написаних правителями уйгурської

держави Отюкен, яка була заснована після Другого тюркського каганату. Слова, фрази та речення, які досі не розшифровані або мають кілька припущень і тлумачень щодо їх значення, є конкретним доказом глибини політичного та військового стилю в написах, які є офіційними історичними документами Тюркського та Отюкенського (уйгурського) каганатів. Становлення і розвиток цього стилю, ефективність якого в написах можна зрозуміти навіть у результаті поверхневого читання, залежить від використання багатьох слів із вторинним і третинним значенням. Найбільш очевидні приклади цього можна знайти в іменниках і дієсловах та їхніх похідних, таких як: **ıç** “ıç” (внутрішній), **taş** “dış” (зовнішній), **ba-** “bağlamak” (поєднувати). У кагататських написах майже всі слова **İç** і **Taş** та похідні від них (**ıçre, ıçreki, ıçik-, ıçgin-, ıçger-, taşra, taşdın, taşık-**) набули політико-дипломатичного значення: **ıçrâki** “*has, saraya mahsus, kağana mahsus*” (спеціальний, особливий для палацу, особливий для каганату), **ıçik-** “*tâbi olmak, bağımlı olmak; katılmak, iltihak etmek; sığınmak, iltica etmek*” (підкорюватися, бути залежним; приєднатися, приєднуватися; шукати притулку, надавати притулок), **ıçgin-** – те саме; **ıçger-** “*itaat altına almak, bağımlı kılmak, kendi siyasal oluşumuna dahil etmek, ilhak etmek*” (підпорядкувати, поставити в залежність, включити у власне політичне утворення, анексувати); **taşdın** “*siyasal merkezin dışı*” (поза політичним центром); **taşık-** “*isyan etmek*” (бунтувати) (User, 2012, s. 258).

Протягом багатьох століть Османська імперія впливала на розвиток турецької мови та політичних термінів. У той час терміни, пов'язані з політикою, в основному були запозичені з арабської та перської мов, оскільки ці мови були мовами управління та дипломатії в імперії.

Раніше слово “*terim*” (термін) в турецькій мові визначали як “*istilah*” (термін), а слово “*istilahât*” (терміни) використовувалося як форма множини (Pilav, 2008, s. 268).

І в період Танзимату, і в період Сервет-і Фюнун терміни, як правило, були взяті з арабської мови, або дотримувалася системи термінів, заснованої на османській турецькій мові: *hürriyet* (з араб. *свобода*), *hakikat* (з араб. *реальність*), *meşrutiyet* (з араб. *конституція*), *karısibaşı* (з осман. *головуючий сторожів офіційних будівель*). Для термінів, яких не було в арабській чи османській мовах, використовувалася французька мова: *agrement* – *агреман*, *ambargo* – *ембарго* (Pilav, 2008).

У період Національного літературного руху, який розпочався після Другої конституційної монархії та охоплював 1911-1923 рр., проблематиці термінів ретельно приділялася увага паралельно з мовною націоналізацією та її спрощенням. У цей період Зія Гьокальп наголошував на тому, що під час пошуку нових термінів спочатку до уваги буде братися мова народу (наприклад, таким чином були створені слова *bağımsızlık* – *незалежність*, *seçmen* – *виборець*, *başkanlık* – *президентство*). Якщо не буде результатів, то нові слова складатимуться за допомогою турецьких афіксів згідно з правилами турецької мови (наприклад, до вже існуючого арабського слова *milliyet* (*національність*) додали турецькі афікси і утворився новий термін *milliyetçilik* – *націоналізм*, аналогічно з арабського слова *temsil* (*представлення*) за допомогою додавання турецьких афіксів утворилося слово *temsilcilik* – *представництво*, від слова *vatan* (*державна*) – *vatandaşlık* – *громадянство*). Якщо цього не буде достатньо, використовуватимуться арабська та перська мови, але з певними обмеженнями. Крім того, аналогічно будуть взяті іншомовні еквіваленти різних технічних термінів і слів, що

вказують на особливі ситуації деяких періодів і професій (наприклад, *modernizm* – модернізм, *ethnosentrizm* – етноцентризм) (Gökalp, 1976).

Були проведені дослідження виведення термінів, і багато слів було введено у вжиток. Але різноманітність і неузгодженість термінів спричиняла (і досі спричиняє) проблеми в ЗМІ та в освіті. Використання в підручниках різних термінів з однаковим значенням і неузгоджене вживання їх викладачами різних навчальних закладів негативно впливають на світ думок учнів і роблять мову, написану в книгах, незрозумілою. Наприклад, *infiratchılık / izolasyonizm* – ізоляціонізм, *karargah / genel merkez* – штаб-квартира, *karşılıklık / mütekalibiyet* – взаємність, *kavimmerkezcilik / ethnosentrizm* – етноцентризм, *ulus / millet* – нація (Yumru, 2010, s. 11).

Терміни західного світу, як правило, базуються на грецькій чи латинській мовах, але вони більш-менш змінюються в кожній європейській мові та набувають ідентичності цієї мови. Для того, щоб турецькі терміни мали національну ідентичність, вони повинні базуватися на турецьких коренях і складатися з турецьких афіксів. Таким чином у рамках правил мови виводяться нові терміни і мова збагачується (Bayraktarlar, 2012, s. 20).

На жаль, той факт, що іноземні слова мають турецькі відповідники, не означає, що турецька версія буде використовуватися або поважатися. Сьогодні слова, які складають літературу в багатьох галузях, особливо в соціальних науках, є турецькими. Однак є спостереження, що іншомовні слова набувають більшого значення в галузі науки. Сьогодні багато слів використовуються в лексиці таких сфер, як рослини, тварини, географія та здоров'я. Однак ці слова є іншомовними. Навіть вчені не знають турецьких відповідників деяким словам (Yumru, 2010, s. 16). Не дивлячись на те, що турецькі науковці намагаються поповнювати турецьку мову саме турецькими термінами, у політиці чомусь більш популярним стало використання замість турецького

“*eğilim*” (тенденція) англійське “*trend*” (тренд); французьке “*angaje etmek*” (залучати) замість турецького “*bağlamak*” (з’єднати); французьке “*empoze etmek*” (нав’язувати) замість турецького “*dayatmak*” (нав’язувати); французьке “*departman*” (відділ) замість турецького “*birim*” (підрозділ) (Emrah, Bulak, 2020, s. 1310).

Для того, аби можна було вирішити проблему термінології та термінотворення турецької мови на сучасному етапі, турецькі науковці (зокрема, такі як Джаним-Алкан) пропонують розробляти певні рішення, наприклад:

- 1) спочатку потрібно провести комплексне дослідження і проаналізувати нову концепцію, теорію, термін, модель тощо;
- 2) зрозуміти значення слова;
- 3) після розуміння значення слова в мові та культурі, до якої воно належить, слід дослідити, чи пропонується для нього турецький еквівалент у турецькій культурі;
- 4) далі слід поставити питання про те, що із запропонованих позицій точно і повно передає зміст, підходить для мови, набула чи має тенденцію до поширення;
- 5) іноді жодних пропозицій не знайдено або вчений може вважати наявні пропозиції нефункціональними. На цьому етапі очікується, що влучний варіант висуне сам науковець. Бо це та людина, яка і є фахівцем, і вільно володіє рідною та іноземною мовами. Якщо потрібна лінгвістична підтримка, можна звернутися за допомогою до лінгвістів або вчених, які займаються мовами. Проте пропозиції, розроблені особою без знання предмета, можуть не бути функціональними рішеннями, навіть якщо він або вона володіє мовними знаннями;

- б) науковець повинен прийняти рішення після оцінки всіх варіантів і воно має бути обґрунтованим. Прийняте рішення може не досягти очікуваної мети і бути ризикованим. Його успіх можна буде зрозуміти лише після того, як воно буде висловлено та поширено серед суспільства чи людей відповідної наукової галузі (Canım-Alkan, 2016).

Отже, можна зробити висновок, що розвиток турецької політичної термінології має давню історію, яка сягає прадавніх часів, коли тюрки (включаючи турків) створили реальну владу в Центральній Азії і підтримували політичну єдність на великих територіях. Османська імперія впливала на розвиток турецької мови та політичних термінів протягом багатьох століть. Терміни, пов'язані з політикою, часто запозичувалися з арабської та перської мов. У різні періоди історії Туреччини, терміни бралися з різних джерел, таких як арабська, перська та французька мови. Проблема створення термінів і термінології була актуальною під час Національного літературного руху та республіканського періоду, багато термінів було створено на основі турецьких коренів з турецькими афіксами. Турецька мова має проблеми в термінологічній галузі, оскільки багато технічних та наукових термінів були запозичені з іноземних мов під час епохи модернізації. Це призвело до нерозбірливості та неузгодженості термінології. Іноземним словам частіше надається перевага при вживанні, ніж турецьким.

2.2. Генезис та значення політичних термінів міжнародних відносин у турецькій мові

Ми бачимо, що словникове значення слова *“siyaset”* (політика) та *“politika”* (політика), яке іноді вживається замість нього, відрізняються від

значень, які використовуються в повсякденному житті. Наприклад, *“siyaset”* – слово арабського походження і означає *“дресування/тренування коней”*. В османській державній традиції слово *“siyaset”* вживалося в значенні *“покарання”*, особливо *“смертної кару”*. У грецькому політичному житті політика визначалася як діяльність, що належить поліції або державі. Слово складається з давньогрецьких коренів, *“poli”* (означає *багато*) і *“tika”* (означає *обличчя*). За Аристотелем, політика – це вся діяльність суспільства щодо народу. У турецькому суспільному житті вживаються як слово *“siyaset”*, взяте з арабської мови, так і слово *“politika”*, взяте із Заходу (Kılıçaslan, 2008, s. 8-9).

Турецькі науковці Ерші та Булак (2020) у своїй роботі *“Турецькі еквіваленти деяких термінів, які часто використовуються на міжнародній політичній арені”* пропонували турецькі еквіваленти та описували складнощі, з якими вони зіштовхнулися, оскільки ці еквіваленти мають відповідати особливостям турецької мови.

Наприклад, для терміну *“Election Campaign”* (Виборча Кампанія) були розглянуті такі відповідники, як *“seçim kampanyası”* (виборча кампанія) та *“seçim etkinlikleri”* (виборча діяльність). Серед цих пропозицій саме варіант *“seçim etkinlikleri”* є більш влучним, адже на думку науковців він краще виражає особливості турецької мови та складається із суто турецьких слів.

Терміни *“Coattails/Coattails Effect/Down-ballot Effect”* (фалди/ефект хвоста) не мають ніякого еквівалента в політичній сфері турецької мови, але їх намагаються визначити як *“kuyruk etkisi”*, що в перекладі означає *“ефект хвоста”*. Дослідивши значення та походження цього терміна, науковці запропонували використовувати не прямий варіант перекладу *“kuyruk etkisi”*, а такий відповідник як *“siyasi güç etkisi”* (вплив політичної влади), щоб простому народу було зрозуміле значення зарубіжного поняття.

Для терміну **“Marginal/Marginalized Groups”** (маргінальні/маргіналізовані групи) є такі відповідники із загальним значенням “маргінальний”: **“sıra dışı”** (незвичайний), **“toplumdışı”** (асоціальний) **“marjinal”** (маргінальний) і **“marjinalleştirilmiş”** (маргіналізований). Але замість **“marjinalleştirilmiş topluluklar”** (маргіналізовані спільноти) або **“marjinal guruplar”** (маргінальні групи), науковці пропонують термін **“ötekileştirilmiş topluluklar”** (маргіналізовані спільноти) як відповідник терміну **“marginalized groups”**.

Терміну **“Rules of Engagement”** (правила ведення бойових дій) пропонувалися такі еквіваленти, як **“Angajman Kuralları”** (Правила ведення бойових дій) та **“güç kullanım kuralları”** (правила застосування сили), з яких останній є більш виграшний.

Термін **Dark-horse Candidate** (кандидат Чорна Конячка) отримав еквіваленти **“beklenmedik aday”** (несподіваний кандидат), та **“beklenmedik sürpriz”** (несподіваний сюрприз), з котрих останній, звичайно, не дуже доцільний.

Для терміна **“Safe Seat”** (Безпечне сидіння) існують такі відповідники, як **“güvenli koltuk”** (безпечне сидіння), **“emniyetli koltuk”** (безпечне сидіння), **“kesin sandalye”** (надійний/певний стілець). Однак, щоб кожен міг краще зрозуміти його значення, найвлучніший варіант на думку дослідників, це **“en garanti olan sandalye”** (стілець з гарантією).

Термін **“Marginal/Swing Seat”** (Крайнє/Поворотне сидіння) отримав такі еквіваленти, як **“belirsiz sandalye”** (невизначений стілець) та **“sınırda olan sandalye”** (стілець, що скраю), другий варіант вважається більш відповідним.

Термін **Backstop** (страхувальний план), який використовується у багатьох англо-турецьких ЗМІ, таких як Euronews, BBC, Anadolu Ajansı, іноді пишеться як **backstop**, після чого в дужках зазначається пояснення зі словом

“*madde*” (елемент): “*tedbir/ihtiyat maddesi*” (елемент застереження / обачності). А іноді пишеться просто *backstop*. Проте науковці пропонують передавати цей термін турецькою мовою як “*teminat maddesi*” (гарантійний пункт / елемент) (Eriş, Bulak, 2020).

В нашому дослідженні генезису і походження термінів міжнародних відносин турецької мови, ми брали за основу дослідження класифікацію Ляшук (2016), яка досліджувала юридичну термінологію англійської мови у своїй роботі “Семантичні та етимологічні характеристики запозичених юридичних термінів англійської мови”, використовуючи етимологічний словник і класифікувала терміни за принципом генетичної належності до мов джерел. Ми зробили аналогічно і розділили терміни турецькі терміни міжнародних відносин на групи за їх походженням. Ці терміни можна розділити на такі групи:

- 1) **Суто турецькі терміни (кількість: 199 – 33%)**, які мають в своєму складі слова чисто турецького походження, наприклад: *açık toplum* – відкрите суспільство, *aday gösterme* – висування кандидатури, *adaylık süreci* – процес висування кандидатів, *ağırlaşmış koşullar* – обтяжливі обставини, *akılcılık* – раціоналізм, *algılama* – сприйняття.
- 2) **Терміни арабського походження (кількість: 88 – 14,5%)**: *ademi merkezîyet* – децентралізація, *âkit taraflar* – сторони, що домовляються, *askeri müdahale* – військове втручання, *askeri tatbikat* – військові навчання, *daimî temsilcilik* – постійне представництво.
- 3) **Терміни, в яких за походженням перший компонент арабський, а другий – турецький (кількість: 59 – 9,7%)**: *acil durum* – надзвичайний стан, *akıllı güç* – розумна сила, *askeri bölge* – військова зона, *askeri harcamalar* – військові витрати, *askeri işbirliği* – військове співробітництво, *askeri yaptırım* – військова санкція.

- 4) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент турецький, а другий – арабський (кількість: 57 - 9,4%)**: *alt meclis* – нижня палата, *anlaşmanın akdedilmesi* – укладання угоди, *anlaşmanın feshedilmesi* – скасування угоди, *anlaşmanın imzalanması* – підписання угоди, *anlaşmanın müzakeresi* – переговори по угоді, *ardıl devlet* – держава-наступник.
- 5) **Терміни французького походження (кількість: 23 – 3,7%)**: *agrement* – агреман, *ambargo* – ембарго, *asimilasyon* – асиміляція, *balistik füze* – балістична ракета, *boykot* – бойкот, *delege* – делегат, *demokratikleşme* – демократизація, *ekonomik kriz* – економічна криза.
- 6) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент турецький, а другий – французький (кількість: 22 – 3,6%)**: *alt komite* – підкомітет, *baskı grubu* – група тиску, *baskıcı rejim* – репресивний режим, *çatışma dinamikleri* – динаміка конфлікту, *çıkar grupları* – групи інтересів, *değerlendirme raporu* – звіт про оцінювання, *eylem planı* – план дій.
- 7) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент французький, а другий – турецький (кількість: 22 – 3,6%)**: *etnik çatışma* – етнічний конфлікт, *etnik sorunlar* – етнічні проблеми, *kriz yönetimi* – антикризове управління, *model ortaklık* – зразкове партнерство, *nükleer kış* – ядерна зима, *profesyonel ordu* – професіональна армія.
- 8) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент арабський, а другий – французький (кількість: 21 – 3,4%)**: *daimi delegasyon* – постійна делегація, *daimi sekreteryu* – постійний секретаріат, *hava koridoru* – повітряний коридор, *hükümet partisi* – правляча партія, *ihtimal planı* – планування на випадок надзвичайних ситуацій.
- 9) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент французький, а другий – арабський (кількість: 15 – 2,4%)**: *asimetrik tehdit* – асиметрична загроза, *atom silahları* – атомна зброя, *biyolojik silahlar* –

біологічна зброя, ekonomik buhran – економічна депресія, etnik milliyetçilik – етнічний націоналізм, etnik temizlik – етнічна чистка.

- 10) **Терміни перського походження (кількість: 4 – 0,6%):** *ateşkes – припинення вогню, danışman – радник, yabancı düşmanlığı – ксенофобія, Yahudi düşmanlığı – антисемітизм.*
- 11) **Терміни, в яких за походженням перший компонент перський, а другий – турецький (кількість: 6 – 0,9%):** *ateşkes anlaşması – угода про припинення вогню, dostane çözüm – дружнє врегулювання, dostane girişim – дружня ініціатива, dostane ilişkiler – дружні відносини, sert güç – жорстка сила, Yahudi soykırımı – голокост.*
- 12) **Терміни, в яких за походженням перший компонент турецький, а другий – перський (кількість: 2 – 0,3%):** *dış destek – іноземна підтримка, ortak zemin – спільна основа.*
- 13) **Терміни, в яких за походженням перший компонент арабський, а другий – перський (кількість: 2 – 0,3%):** *Arap baharı – арабська весна, islam düşmanlığı – ісламофобія.*
- 14) **Терміни, в яких за походженням перший компонент перський, а другий – арабський (кількість: 2 – 0,3%):** *ateşkes hattı – лінія припинення вогню, ateşli silahlar – вогнепальна зброя.*
- 15) **Терміни, в яких за походженням перший компонент перський, а другий – французький (кількість: 2 – 0,3%):** *kilit aktörler – ключові актори, tekik diplomasisi – човникова дипломатія.*
- 16) **Терміни італійського походження (кількість: 2 – 0,3%):** *abluka – блокада, korsanlık – піратство.*
- 17) **Терміни, в яких за походженням перший компонент турецький, а другий – італійський (кількість: 4 – 0,6%):** *ayrım politikası – дискримінаційна політика, dış politika – зовнішня політика, savunma*

politikası – оборонна політика, *yatıştırma politikası* – політика умиротворення.

- 18) **Терміни**, в яких за походженням перший компонент французький, а другий – італійський (кількість: **1 – 0,1%**): *statüko politikası* – політика “статус-кво”.
- 19) **Терміни**, в яких за походженням перший компонент італійський, а другий – турецький (кількість: **2 – 0,3%**): *Avrupa Birliği* – Європейський союз, *Avrupa Topluluğu* – європейське суспільство.
- 20) **Терміни монгольського походження** (кількість: **2 – 0,4%**): *uluslarüstü* – наднаціональний, *uluslarüstücülük* – наднаціональність.
- 21) **Терміни**, в яких за походженням перший компонент турецький, а другий – монгольський (кількість: **5 – 0,6%**): *aday ülke* – країна-кандидат, *bağlantısız ülkeler* – неприєднані країни, *geçici üyelik* – непостійне членство, *kurucu üyeler* – члени-засновники.
- 22) **Терміни**, в яких за походженням перший компонент монгольський, а другий – турецький (кількість: **16 – 2,6%**): *ulusal savunma* – національна оборона, *uluslararası anlaşma* – міжнародна угода, *uluslararası girişim* – міжнародна ініціатива, *uluslararası güvenlik* – міжнародна безпека, *uluslararası ilişkiler* – міжнародні відносини.
- 23) **Терміни**, в яких за походженням перший компонент арабський, а другий – монгольський (кількість: **3 – 0,4%**): *daimi üyelik* – постійне членство, *devletin ülkesi* – територія держави, *tam üyelik* – повноправне членство.
- 24) **Терміни**, в яких за походженням перший компонент монгольський, а другий – арабський (кількість: **8 – 1,3%**): *ulus devlet* – держава-нація, *ulusal aidiyet* – національна ідентичність, *uluslararası camia* –

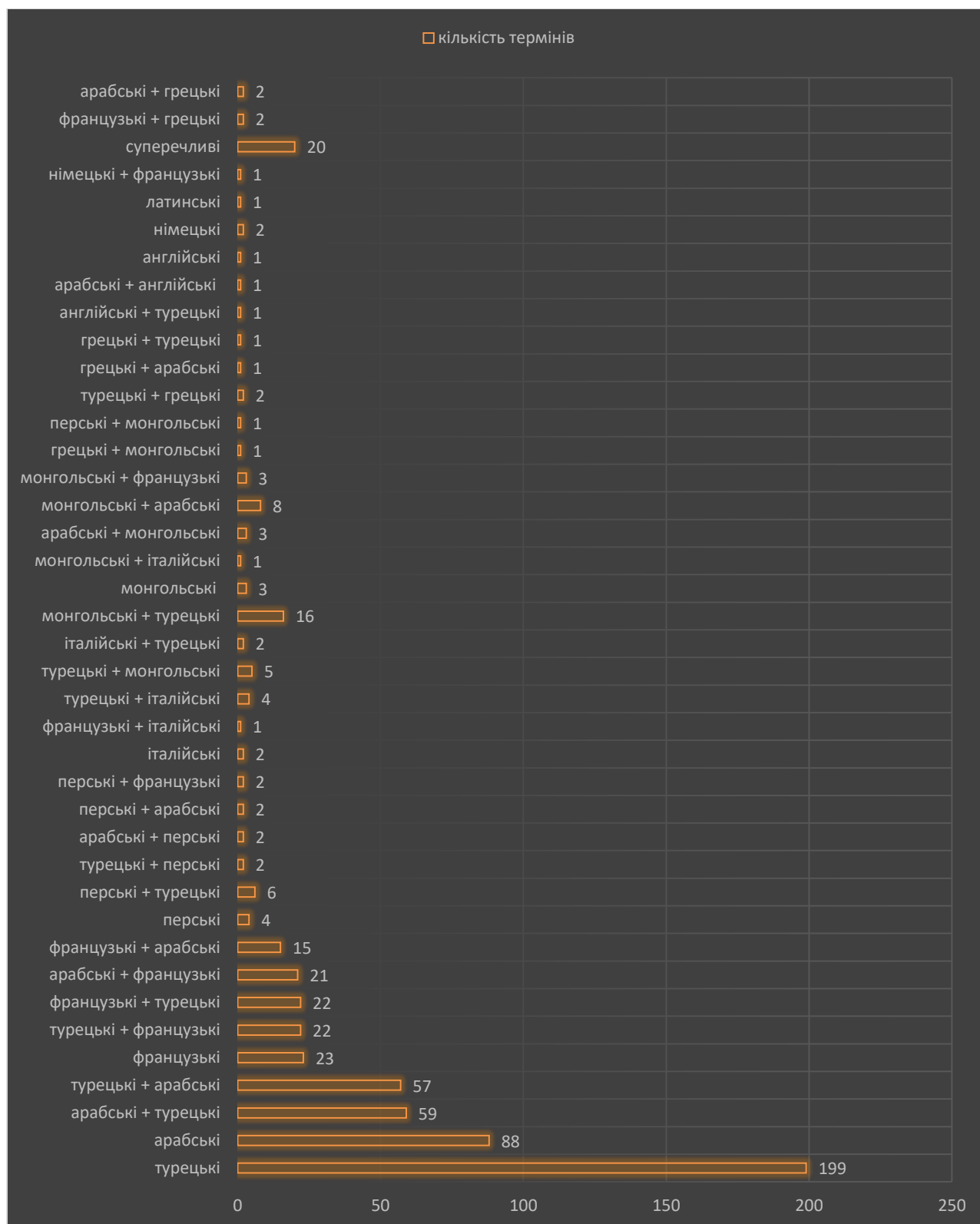
міжнародне суспільство, uluslararası hukuk – міжнародне право, uluslararası meşruiyet – міжнародна легітимність.

- 25) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент перський, а другий – монгольський** (кількість: **1 – 0,1%**): *dost ülke – дружня країна.*
- 26) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент монгольський, а другий – французький** (кількість: **3 – 0,4%**): *uluslararası konferans – міжнародна конференція, uluslararası sistem – міжнародна система, uluslararası aktörler – транснаціональні актори.*
- 27) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент монгольський, а другий – італійський** (кількість: **1 – 0,1%**): *uluslararası politika – міжнародна політика.*
- 28) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент грецький, а другий – монгольський** (кількість: **1 – 0,1%**): *anahtar ülke – ключова країна.*
- 29) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент турецький, а другий – грецький** (кількість: **2 – 0,3%**): *eşit temel – основа рівності, öncelik sırası – порядок чергування.*
- 30) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент грецький, а другий – арабський** (кількість: **1 – 0,1%**): *temel ihtilaflar – ключові розбіжності.*
- 31) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент грецький, а другий – турецький** (кількість: **1 – 0,1%**): *temel özgürlükler – основні свободи.*
- 32) **Терміни англійського походження** (кількість: **1 – 0,1%**): *lobi – лобі.*
- 33) **Терміни**, в яких за походженням **перший компонент англійський, а другий – турецький** (кількість: **1 – 0,1%**): *garantör ülke – країна-гарант.*

- 34) Терміни, в яких за походженням перший компонент арабський, а другий – англійський (кількість: 1 – 0,1%): *kara mayınları* – наземні міни.
- 35) Терміни німецького походження (кількість: 2 – 0,3%): *hinterland* – внутрішні райони країни, *realpolitik* – реальна політика.
- 36) Терміни, в яких за походженням перший компонент німецький, а другий – французький (кількість: 1 – 0,1%): *Maastricht Kriterleri* – маастрихтські критерії.
- 37) Терміни латинського походження (кількість: 1 – 0,1%): *hegemony* – гегемонія.
- 38) Терміни, в яких за походженням перший компонент французький, а другий – грецький (кількість: 1 – 0,1%): *kriz masası* – кризовий штаб.
- 39) Терміни, в яких за походженням перший компонент арабський, а другий – грецький (кількість: 1 – 0,1%): *milli sınırlar* – національні кордони.
- 40) Терміни, суперечливі за походженням (кількість: 20 – 3,3%):
- *beyanname* (арабське + перське) – декларація,
 - *sımburbaşkanı* (арабське + турецьке) – Президент Республіки,
 - *dini hoşgörüsüzlük* (перше слово арабське, друге – перське + турецьке) – релігійна неприязнь,
 - *egemenlik* (французьке / грецьке) – суверенітет,
 - *eksklav* (англійське / французьке) – ексхлав,
 - *hükümdar* (арабське + перське) – монарх,
 - *karargah* (арабське + перське) – штаб-квартира,
 - *etnosentrizm* (грецьке / французьке) – етноцентризм,
 - *kırmızı çizgi* (перше слово арабське / перське, друге – турецьке) – червона лінія,

- *kültür başkenti* (перше слово англійське / французьке, друге – турецьке) – культурна столиця,
- *kültür emperyalizmi başkenti* (перше слово англійське / французьке, друге – французьке) – культурний імперіалізм,
- *kültürel çeşitlilik* (перше слово англійське / французьке, друге – турецьке) – культурне різноманіття,
- *kültürel duyarlılık* (перше слово англійське / французьке, друге – турецьке) – культурна самосвідомість,
- *kültürel farklılıklar* (перше слово англійське / французьке, друге – арабське) – культурні відмінності,
- *kültürel ilişkiler* (перше слово англійське / французьке, друге – турецьке) – культурні відносини,
- *kültürlerarası diyalog* (перше слово англійське / французьке, друге – французьке) – міжкультурний діалог,
- *neoliberalism* (англійське / французьке) – неолібералізм,
- *neorealism* (англійське / французьке) – неореалізм,
- *seferberlik* (арабське + перське) – мобілізація,
- *vizyoner diplomasi* (перше слово англійське / французьке, друге – французьке) – далекоглядна дипломатія.

Результати нашого дослідження та кількісні підрахунки можна побачити у Діаграмі 2.1.

Діаграма 2.1.

Кількісний розподіл термінів міжнародних відносин за походженням

Отже, питання терміноскладання в турецькій мові залишається актуальним, і турецькі науковці намагаються провести заміну іншомовним словам суто турецькими термінами, зберігши їх значення. Зараз спостерігається така ситуація, що в турецькій мові політики є і слово іншомовного походження, і його турецький відповідник. Окрім цього відбувається активне творення нових термінів із вже існуючих слів. Оскільки турецька мова аглютинативна, цей процес відбувається досить легко. Це може слугувати причиною того, що терміни турецького походження все-таки переважають над словами іншомовного походження. У зв'язку з тим, що мовами управління та дипломатії в Османській імперії були арабська та перська, у турецькій мові ще досі зберігається значна частина слів арабського походження. У період Танзимату мовою науки була французька мова, що може пояснити значну кількість французьких запозичень. Під час аналізу термінів міжнародних відносин турецької мови можна зробити висновок, що:

- перше місце посідають терміни **турецького** походження (**33%**),
- друге місце – це терміни, де один з компонентів є **турецький**, а другий – **іншомовного** походження (**32%**),
- третє місце посідають терміни **арабського** походження (**14,5%**),
- четверте місце – терміни **французького** походження (**3,7%**),
- останнє місце посідають терміни, що походять суто з таких європейських мов, таких як **англійська** та **латинська** (**0,1%**).

Висновки до розділу 2

У цьому розділі ми детально дослідили історію походження та розвитку політичних термінів та описали проблеми сучасної турецької термінології. Базуючись на цих дослідженнях можна зробити наступні висновки.

Політична термінологія турецької мови почала свій розвиток ще за часів Тюркських каганатів, написи на монументах того періоду виконували роль письмових документів і підтверджували існування феномену внутрішньої політики в культурі. Разом із ісламізацією були запозичені слова, пов'язані з релігією, а з часом цей процес охопив і інші сфери, включаючи літературу і медицину. Прийняття арабської як мови науки в ісламській цивілізації призвело до поширення арабських термінів у турецьких творах, особливо після XVI століття, що призвело до формування термінології, що складалася переважно з арабських слів.

Період Танзимату в історії турецької мови і культури був революційним і вирішальним як у сфері мови, так і в інших аспектах. У цей період було вперше піднято питання мовного спрощення і термінологічного вдосконалення, розглядаючи це як суспільну проблему. Початок руху в напрямку Заходу і прийняття західних інновацій виніс питання термінології і необхідності спрощення мови на передній план.

У республіканський період, багато зусиль докладалось для створення нових термінів, використовуючи турецькі корені та афікси.

Хоча турецька мова і має потенціал для створення нових термінів, на жаль, вона частково заповнена іноземними словами. Під час процесу модернізації було дослівно запозичено багато технологічних термінів із західних мов. В дослідженнях по створюванню термінів було складено багато нових слів, проте, через відсутність розуміння цих понять серед експертів і

громадськості, ці слова не отримали визнання та не використовуються, що призвело до різноманітності та неузгодженості термінів у ЗМІ та освіті.

Зараз науковці дослідники активно намагаються створювати нові слова, які як відповідатимуть новим поняттям, так і складатимуться із суто турецьких слів, щоб розвивати свою мову та бути доступними і зрозумілими звичайним людям. Це стосується і політичної термінології. Турецькі професіонали, знаючи значення іншомовного слова, намагаються передати те саме значення турецькими еквівалентами, навіть якщо такого поняття не існує в турецькій картині світу.

Попри ці старання, в турецькій політичній мові досі є багато запозичень, які вже прижилися і активно використовуються на практиці. Проведені нами дослідження підтверджують слова турецьких науковців, що в політичній мові багато запозичень саме з арабської та західних мов (зокрема, з французької). Згідно з нашими підрахунками, суто турецькі терміни становлять лише **33%** від усіх термінів міжнародних відносин, а це менше половини. Хоча **32%** складають терміни, де один компонент турецький, а інший – іншомовне слово. Можна вважати, що цей відсоток компенсує малу кількість чисто турецьких термінів. Арабські запозичення займають **14,5%**, а французькі – **3,7%**. Отже, арабська мова має набагато більший вплив на турецьку термінологію, зокрема, політичну, аніж французька.

РОЗДІЛ 3

СТРУКТУРА І СЕМАНТИКА ТУРЕЦЬКИХ ТЕРМІНІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

3.1. Граматична класифікація та способи творення термінів міжнародних відносин у турецькій мові

За Середою, спосіб афіксації є найпоширенішим способом термінотворення у турецькій мові, адже через те, що ця мова аглютинативна, вона володіє можливостями афіксального словотворення (Середа, 2016, с. 179). За допомогою афіксів від дієслівної основи можна утворити іменник (наприклад, афікс **-im**: *katılım* – *приєднання*, *uaptırım* – *санкція*, і навпаки, від іменника можна утворити дієслово (наприклад, афікс **-lan**: *imzalanmak* – *підписувати*, *sahiplenmek* – *привласнювати*).

За турецьким дослідником Деміром (2006), нові турецькі терміни утворювали такими шляхами:

- **Перенесення термінів із загальної мови** (словам було призначено спеціальну термінологічну характеристику, виходячи з їх подібності або близькості до основного значення тих слів, які відомі та вживаються людьми у їх повсякденній мові): *çatışma* – *конфлікт*, *çalışma ziyareti* – *робочий візит*, *eylem planı* – *план дій*.
- **Утворення термінів від коренів і основ за допомогою словотворчих афіксів**: *barışıl* – *мирний*, *akılcılık* – *раціоналізм*, *ayrımcılık* – *дискримінація*.
- **Основоскладання**: *arabulucu* (*ara* + *bulucu*) – *посередник*, *seferberlik* (*sefer* + *berlik*) – *мобілізація*, *uluslararası* (*uluslar* + *arası*) – *міжнародний*, *barışsever* (*barış* + *sever*) – *миролюбний*.

- **Ізафетні утворення** (використовуючи переваги багатозначності, яка впливає з поєднання двох різних слів, були знайдені нові поняття): *insan hakları* – права людини, *barışın denetimi* – контроль за встановленням миру.
- **Запозичення з інших мов:** *istikrar* (з араб. *стабільність*), *balistik füze* (з франц. *балістична ракета*), *danışman* (з перс. *радник*).

Термінологічне словосполучення складається із головного і залежних компонентів. Головний компонент – це те слово, яке несе основне значення, тоді як залежний компонент виконує функцію розширення чи конкретизування основного значення. Як інструмент номінації, термінологічне словосполучення використовується для найменування явищ, процесів або дій, які отримують своє головне визначення через головний компонент, а далі уточнюються завдяки залежним компонентам.

Досліджуючи структурні особливості турецьких термінів міжнародних відносин ми користувалися схемою вихідних компонентів структурних моделей, яку розробила Телешун (2010) у своїй роботі “Морфологосинтаксична структура бінарних термінів-словосполучень турецької фахової мови торгівлі”. Структурна модель описує граматичну структуру відповідного терміна, визначає, до яких частин мови він відноситься і як вони розташовані в самому терміні, проте ми в нашій роботі зробили її більш доповненою та розширеною, щоб детальніше дослідити термінологію обраної нами тематики:

- **I** – первинний (кореневий) іменник
- **II** – іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини
- **I2** – іменник у місцевому відмінку
- **I3** – іменник у родовому відмінку

- **I4** – похідний іменник (з суфіксом)
 - **I5** – іменник у знахідному відмінку
 - **I6** – іменник у вихідному відмінку
 - **I7** – іменник у давальному відмінку
 - **IF** – віддієслівний іменник
 - **IF1** – віддієслівний іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини
 - **F** – дієслово
 - **Or** – дієприкметник
 - **Sa** – числівник
 - **S1** – прикметник
 - **KM** – усічений інфінітив / віддієслівний іменник на -ta
 - **KM1** – усічений інфінітив з афіксом присвійності 3-ї особи однини
 - **KM2** – усічений інфінітив з афіксом родового відмінку
 - **KM3** – усічений інфінітив з афіксом вихідного відмінку
 - **KM4** – усічений інфінітив з афіксом давального відмінку
 - **Z** – займенник (Телешун, 2010, с. 78).
- Модель **(I + I) (іменник + іменник)** (кількість: **25 – 4%**):
Ця модель поєднує між собою елементи шляхом прилягання, в якому елементи поєднуються лише за змістом, а не за граматичними закінченнями. Наприклад: *aday ülke* – країна-кандидат, *anahtar ülke* – ключова країна, *ara seçim* – проміжні / додаткові вибори, *ardil devlet* – держава-наступник, *çerçeve anlaşma* – рамкова угода, *devlet merkezçilik* – державоцентризм, *dost ülke* – дружба країна.
 - Модель **(I + I1) (іменник + іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини)** (кількість: **123 – 20%**):

Ця модель утворює відносний / одноафіксний ізафет, наприклад: *Yahudi soykırımı* – голокост, *vesayet konseyi* – Рада з питань опіки, *ufuk turu* – загальний огляд, *toprak bütünlüğü* – територіальна цілісність, *terör saldırısı* – терористичний напад.

- Модель **(I2 + I)** (іменник з афіксом М.в. + іменник) (кількість: 2 – 0,3%): *ardındaki sebep* – основні причини, *sürgünde hükümet* – уряд у вигнанні.
- Модель **(I1 + I1)** (іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини + іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини) (кількість: 3 – 0,4%): *Dışişleri Bakanı* – Міністр закордонних справ, *Dışişleri Bakanlığı* – Міністерство закордонних справ, *oybirliği kararı* – угода про асоціацію.
- Модель **(I7 + I)** (іменник з афіксом Д.в. + іменник) (кількість: 1 – 0,1%): *içişlerine müdahale* – втручання у внутрішні справи.
- Модель **(I3 + I1)** (іменник з афіксом Р.в. + іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини) (кількість: 2 – 0,3%): *barışın ihlali* – порушення миру, *devletin ülkesi* – територія держави.
- Модель **(KM2 + KM1)** (усічений інфінітив з афіксом Р.в. + усічений інфінітив з афіксом присвійності 3-ї особи однини (присвійний / двоафіксний ізафет)) (кількість: 6 – 0,9%): *çatışmanın önlenmesi* – запобігання конфлікту, *anlaşmanın akdedilmesi* – укладання угоди, *anlaşmanın feshedilmesi* – скасування угоди, *anlaşmanın imzalanması* – підписання угоди.
- Модель **(MK3 + MK)** (усічений інфінітив з афіксом Вих.в. + усічений інфінітив): (кількість: 1 – 0,1%): *anlaşmadan çekilme* – вихід із угоди.

- Модель **(I + KM) (іменник + усічений інфінітив)**: (кількість: **2 – 0,3%**): *aday gösterme* – висування кандидатури, *müdahale etmete* – невтручання.
- Модель **(I + KM1) (іменник + усічений інфінітив з афіксом присвійності 3-ї особи однини)** (кількість: **8 – 1,3%**): (відносний / одноафіксний ізафет)): *ateşkes anlaşması* – угода про припинення вогню, *çıkar çatışması* – конфлікт інтересів, *kuvvet konuşlandırılması* – розгортання сил, *medeniyetler çatışması* – зіткнення цивілізацій.
- Модель **(KM + I1) (усічений інфінітив + іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини)** (кількість: **15 – 2,4%**) (відносний / одноафіксний ізафет)): *çalışma kuralları* – правила роботи, *çalışma ziyareti* – робочий візит, *çatışma alanları* – зони конфлікту, *çatışma bölgeleri* – конфліктні регіони, *değerlendirme raporu* – звіт про оцінювання.
- Модель **(KM4 + I) (усічений інфінітив з афіксом Д.в. + іменник)** (кількість: **1 – 0,1%**): *ayaklanmaya teşvik* – підбурювання до заколоту.
- Модель **(KM2 + I1) (усічений інфінітив з афіксом Р.в. + іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини)** (кількість: **3 – 0,4%**): (присвійний / двоафіксний ізафет)): *çatışmaların çözümü* – врегулювання конфліктів, *anlaşmanın müzakeresi* – переговори по угоді, *anlaşmaların yorumu* – інтерпретація договорів.
- Модель **(KM + I) (усічений інфінітив + іменник)** (кількість: **1 – 0,1%**): *katma protokol* – додатковий протокол.
- Модель **(I7 + KM) (іменник з афіксом Д.в. + усічений інфінітив)** (кількість: **1 – 0,1%**): *içişlerine karışmata* – невтручання у внутрішні справи.

- Модель **(I3 + KM1) (іменник з афіксом Р.в. + усічений інфінітив з афіксом присвійності 3-ї особи однини)** (кількість: 6 – 0,9%): *çoğunluğun sağlanamaması – відсутність більшості, basın açıklaması – прес-реліз, suçun önlenmesi – попередження злочинності, hukukun üstünlüğü – верховенство права, ihtilafların çözümü – врегулювання суперечок.*
- Модель **(I5 + KM) (іменник з афіксом Зн.в. + усічений інфінітив)** (кількість: 1 – 0,1%): *barışı koruma – підтримка миру.*
- Модель **(S1 + KM) (прикметник + усічений інфінітив)** (кількість: 22 – 3,6%): *düzenli izleme – регулярний контроль, ekonomik kalkınma – економічний розвиток, etnik çatışma – етнічний конфлікт, geçici koruma – тимчасовий захист, geri çekilme – відступ військ, ikili anlaşma – двостороння угода.*
- Модель **(S1 + I1) (прикметник + іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини)** (кількість: 4 – 0,6%): *askeri işbirliği – військове співробітництво, yabancı düşmanlığı – ксенофобія, bölgesel işbirliği – регіональна співпраця, ekonomik işbirliği – економічне співробітництво.*
- Модель **(S1 + I) (прикметник + іменник)** (кількість: 176 – 29%): *acil durum – надзвичайний стан, açık deniz – відкрите море, dış müdahale – зовнішнє втручання, milli sınırlar – національні кордони, iç karmaşa – внутрішнє хвилювання, uluslararası konferans – міжнародна конференція.*
- Модель **(S1 + KM) (прикметник + усічений інфінітив)** (кількість: 22 – 3,6%): *askeri harcamalar – військові витрати, bölgesel çatışma – регіональний конфлікт, istikşafi görüşmeler – попередні переговори.*

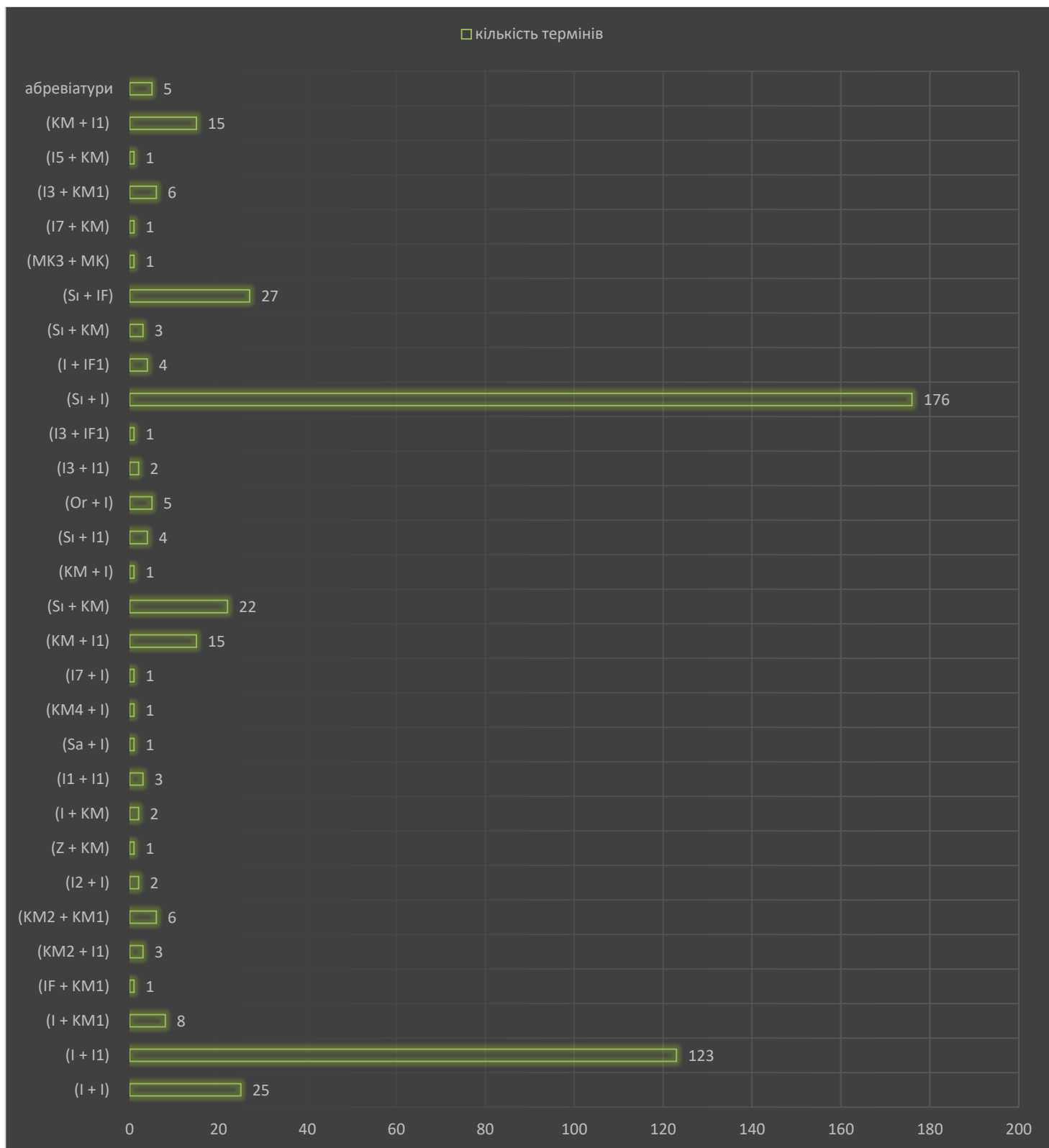
- Модель **(S₁ + IF)** (**прикметник + віддієслівний іменник**) (кількість: **27 – 4,4%**): *askeri yaptırım* – військова санкція, *aşamalı yaklaşım* – поетапний підхід, *barışçıl çözüm* – мирне врегулювання, *barışçıl yaklaşım* – мирний підхід, *beşeri yerleşim* – місце проживання людини.
- Модель **(Z + KM)** (**займенник з афіксом Зн.в. + усічений інфінітив**) (кількість: **1 – 0,1%**): *kendini savunma* – самооборона.
- Модель **(Sa + I)** (**числівник + іменник**) (кількість: **1 – 0,1%**): *üçüncü taraf* – третя сторона.
- Модель **(IF + KM1)** (**віддієслівний іменник + усічений інфінітив з афіксом присвійності 3-ї особи однини**) (кількість: **1 – 0,1%**): (відносний / одноафіксний ізафет): *katılım anlaşması* – угода про приєднання.
- Модель **(Or + I)** (**дієприкметник + іменник**) (кількість: **5 – 0,8%**): *çatışan taraflar* – конфліктуючі сторони, *ağırlaştırmış koşullar* – обтяжливі обставини, *devredilemez haklar* – права, що не передаються, *sürdürülebilir barış* – стійкий мир, *barışsever toplumlar* – миролюбні народи.
- Модель **(I + IF1)** (**іменник + віддієслівний іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини**) (кількість: **4 – 0,6%**): *devlet benzeri* – квазідержави, *uyuşmazlık yönetimi* – вирішення незгод, *güç yaklaşımı* – підхід сили, *kriz yönetimi* – антикризове управління.
- Модель **(I3 + IF1)** (**іменник з афіксом Р.в. + віддієслівний іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини**) (кількість: **1 – 0,1%**): *barışın denetimi* – спостереження за встановленням миру.

- Модель **(I + IF1) (віддієслівний іменник + іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини)** (кількість: **1 – 0,1%**): *uçuş izni – дозвіл на виконання польотів.*
- Модель **Абревіатури** (кількість: **5 – 0,8%**): одним із структурних типів утворення термінології міжнародних відносин турецької мови є аббревіація: *BMGK (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi) – РБ ООН, GAÖ (güven artırcı önlemler) – заходи щодо зміцнення довіри, GGAÖ (güven ve güvenlik arttırıcı önlemler) – заходи щодо зміцнення довіри та безпеки.*

Середа (2016), спираючись на дослідження Д. С. Лотте, зазначав, що застосування методу аббревіації може часто призводити до порушень у використанні мови, а також технічних помилок. Однак, цей підхід може бути використаний з позитивним результатом за умови збереження відчуття міри, мовного стилю і термінологічного смаку. Створення аббревіатур є найбільш продуктивним методом для скорочення довгих найменувань. Використання скорочень незаперечно сприяє раціоналізації професійного спілкування, і утворені короткі форми покращують "читабельність" наукового тексту, хоча це стосується виключно фахівців (Середа, 2016, с. 180).

Результати нашого дослідження та кількісні підрахунки можна побачити у *Діаграмі 3.1.*

Отже, можна зробити висновок, що найпоширеніші моделі творення термінів міжнародних відносин турецької мови – це: модель **“прикметник + іменник”** (176 сполучень), модель **“іменник + іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини”** (123 сполучення) і модель **“прикметник + віддієслівний іменник ”** (27 сполучень). Усі елементи структурних моделей пов’язані між собою шляхом керування і узгодження, окрім моделі **“іменник + іменник”** – там елементи поєднуються між собою шляхом прилягання.

Діаграма 3.1.

Кількісний розподіл термінів міжнародних відносин за структурою

3.2. Семантична класифікація термінів міжнародних відносин у турецькій мові

Турецький науковець Сараç (2022), досліджуючи семантику політичної термінології турецької мови у роботі “Символи турецької політичної мови: кольори (з погляду культури, семантики та історії)”, поділив їх на тематичні групи з компонентами кольорів та зробив їх семантичний аналіз. Він визначив та розкрив символічні значення та характеристики кольорів *kırmızı* (червоний) – небезпека, попередження, заборона, ганьба; *kızıl* (багрянний / малиновий) – панування, завоювання, повстання, комунізм, соціалізм, гнів; *al* (багрянний) – мучеництво, прапор; *kara* (чорний) – небезпека, незаконність, ганьба, заколот, земля, мужність; *ak* (білий) – правда, чесність, успіх; *beyaz* (білий) – капітуляція, припинення вогню, примирення; *yeşil* (зелений) – усунення перешкод у двосторонніх відносинах, дозволяти, покращувати, іслам, природа; *mavi* (блакитний) – морські простори, повітряні простори, нещирість, брехня; *sarı* (жовтий) – невизначеність, період очікування у двосторонніх відносинах; *turuncu* (помаранчевий) – повстання, революція та зміни; *bordo* (бордовий) – солдат. В результаті аналізу було зрозуміло, що кольори, про які йде мова, мають свої особливі символи в турецькій політичній мові та використовуються для вираження різних ідей, думок і подій (Saraç, 2022, s. 384).

Наприклад: *kırmızı çizgi* – кінцева точка, прийнятна для сторін з певного питання; *kızılca kıyamet kopmak* – бути у сварці та галасі; *al kanlara boyanmak* – бути пораненим / застреленим, бути мучеником; *kara liste* – чорний список, *yüzü ak* – той, у кого нема ні провини, ні причин для сорому; *beyaz bayrak sallamak* – здаватися, просити про припинення вогню між двома сторонами; *yeşil ışık yakmak* – дати дозвіл або закрити очі на те, що робиться; *mavi*

boncuk dağítmak – намагатися виглядати милим для всіх; *sarı ızık uaktak* – остаточне рішення з жодного питання не прийнято, в двосторонніх відносинах почався період очікування; *Turuncu devrim* – Помаранчева революція; *bordo bereliler* – назва військової частини Збройних сил Туреччини, яка складається з елітних солдатів високого рівня.

Для того, щоб здійснити семантичну класифікацію термінів міжнародних відносин турецької мови, ми брали за зразок класифікацію Закреницької (2011), що досліджувала семантику англійської християнсько-богословської терміносистеми у своїй роботі “Англійська християнсько-богословська терміносистема: генезис, структура, семантика”. Класифікацію відібраних і вивчених за словниковою дефініцією та тлумаченням у спеціальній фаховій літературі термінів було виконано на основі тематично-поняттєвої класифікації, що ґрунтується на поєднанні елементів логіко-поняттєвої організації термінів та групуванні слів за спільною темою.

В нашій роботі був проведений аналогічний аналіз термінів міжнародних відносин турецької мови, і були створені тематичні групи за близьким значенням:

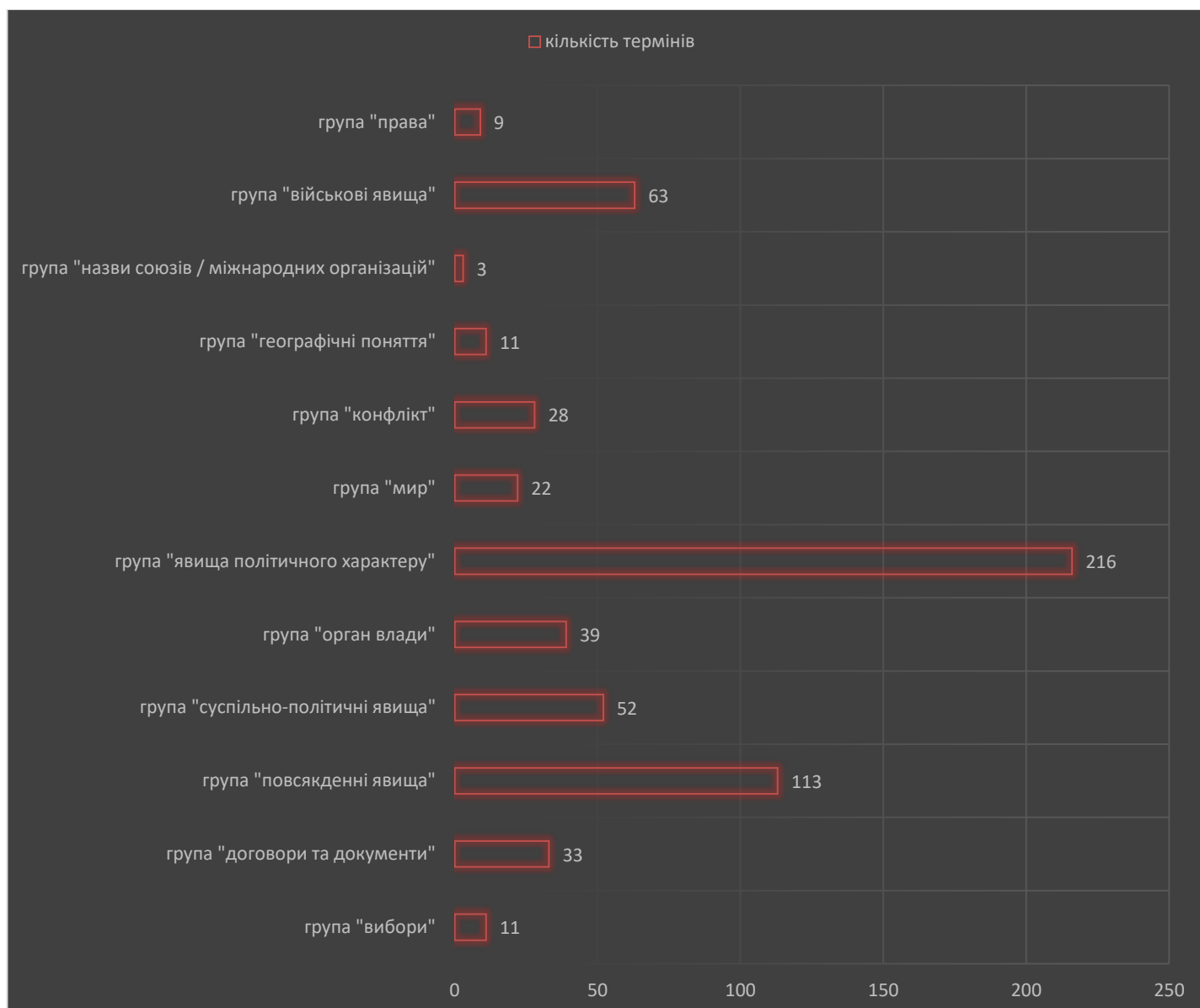
- Група “**вибори**” (кількість: **11 – 1,8%**): *aday gösterme* – висування кандидатури, *adaylık süreci* – процес висування кандидатів, *ara seçim* – проміжні / додаткові вибори, *olağan oturum* – чергова сесія, *oturum* – сесія, *ön seçim* – первинні вибори.
- Група “**договори та документи**” (кількість: **33 – 5,5%**): *anlaşmadan çekilme* – вихід із угоди, *anlaşmanın onaylanması* – ратифікація угоди, *anlaşmanın yenilenmesi* – відновлення угоди, *anlaşmaların yorumu* – інтерпретація договорів, *çerçeve anlaşma* – рамкова угода.
- Група “**повсякденні явища**” (кількість: **113 – 18,8%**): *ayrıntılı gündem* – анований порядок денний, *arabulucu* – посередник,

arabuluculuk – посередництво, *ağırlaştırılmış koşullar* – обтяжливі обставини, *anlaşmazlık* – розбіжність, *algılama* – сприйняття.

- Група “суспільно-політичні явища” (кількість: **52 – 8,6%**): *ayrımçılık* – дискримінація, *akılcılık* – раціоналізм, *açık toplum* – відкрите суспільство, *azınlık* – меншість, *bölgesilik* – регіоналізм, *çoğulculuk* – плюралізм, *çok kutupluluk* – багатополлярність, *korumacılık* – протекціонізм, *soykırım* – геноцид, *sömürgecilik* – колоніалізм.
- Група “орган влади” (кількість: **39 – 6,5%**): *bakanlar kurulu* – кабінет міністрів, *başkan* – голова, *bölgesel güç* – регіональна влада, *büyükelçi* – посол, *büyükelçilik* – посольство, *Dışişleri Bakanı* – Міністр закордонних справ, *Dışişleri Bakanlığı* – Міністерство закордонних справ.
- Група “явища політичного характеру” (кількість: **216 – 36%**): *ayrılma* – сецесія, *bölgesel örgütler* – регіональні організації, *realpolitik* – реальна політика, *biuyrultu* – екзекватура, *bütünleşme* – інтеграція, *uluslararası politika* – міжнародна політика, *toprak bütünlüğü* – територіальна цілісність, *siyasal rejim* – політичний режим.
- Група “мир” (кількість: **22 – 3,6%**): *barış süreci* – мирний процес, *barışçıl çözüm* – мирне врегулювання, *barışçıl yaklaşım* – мирний підхід, *barışı koruma* – підтримка миру, *barışın denetimi* – спостереження за встановленням миру, *barışta* – примирення, *iç barış* – внутрішній мир.
- Група “конфлікт” (кількість: **28 – 4,6%**): *bölgesel çatışma* – регіональний конфлікт, *çatışma* – конфлікт, *çatışma alanları* – зони конфлікту, *çatışma bölgeleri* – конфліктні регіони, *çatışma tırmanışı* – ескалація конфлікту, *çatışma yönetimi* – політичне врегулювання конфлікту.

- Група “географічні поняття” (кількість: 11 – 1,8%): *Cebelitarık* – Гібралтар, *Afrika boynuzu* – Африканський ріг, *açık deniz* – відкрите море, *denizyatağı* – морське дно, *Türk Boğazları* – Турецькі проливи, *karasuları* – територіальні води, *Kıbrıs sorunu* – питання по Кіпру.
- Група “назви союзів/ міжнародних організацій” (кількість: 3 – 0,5%): *Avrupa Birliği* – Європейський Союз, *Birleşik Milletler* – Організація Об'єднаних Націй, *Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi* – Служба Безпеки ООН.
- Група “військові явища” (кількість: 63 – 10,5%): *angajman kuralları* – правила застосування зброї, *nükleer kış* – ядерна зима, *profesyonel ordu* – професіональна армія, *terör eylemleri* – терористичні акти, *terör örgütü* – терористична організація, *terör saldırısı* – терористичний напад.
- Група “права” (кількість: 9 – 1,5%): *hakkaniyet* – рівноправ'я, *hukuk devleti* – правова держава, *insan hakları* – права людини, *siyasi haklar* – політичні права, *hukukun üstünlüğü* – верховенство права, *devredilemez haklar* – права, що не передаються, *kadın hakları* – права жінок.

Результати нашого дослідження та кількісні підрахунки можна побачити у Діаграмі 3.2.

Діаграма 3.2.

Кількісний розподіл термінів міжнародних відносин за тематичними групами

Отже, із семантичного погляду турецька термінологія міжнародних відносин є різноплановою сукупністю лексем, у межах якої ми виділяємо 12 тематично-поняттєвих груп. “Тематично-поняттєва група” – це сукупність фахових номінативних одиниць, об’єднаних на основі семантичного зв’язку із

загальним поняттям, що детермінує цю групу. Це наступні групи: **вибори** (1,8%), **договори та документи** (5,5%), **повсякденні явища** (18,8%), **суспільно-політичні явища** (8,6%), **орган влади** (6,5%), **явища політичного характеру** (36%), **мир** (3,6%), **конфлікт** (4,6%), **географічні поняття** (1,8%), **назви союзів / міжнародних організацій** (0,5%), **військові явища** (10,5%), **права** (1,5%). Тематично-поняттєві групи “**явища політичного характеру**”, “**повсякденні явища**” та “**військові явища**”, які значно переважають за обсягом, демонструють найбільш складні і розгалужені структури понять. Найменш поширена група виявилася “**назви союзів / міжнародних організацій**”.

Висновки до розділу 3

У цьому розділі ми детально дослідили структуру та семантику термінів міжнародних відносин турецької мови. Базуючись на цих дослідженнях можна зробити наступні висновки:

На сучасному етапі турецькі терміни (за Деміром) творяться такими шляхами:

- перенесення термінів із загальної мови,
- утворення термінів від коренів і основ за допомогою словотворчих афіксів,
- основоскладання,
- ізафетні утворення,
- запозичення з інших мов.

Термінологічне словосполучення складається з таких складових частин, як головного і залежних компонентів, де головний компонент носить основне значення, а залежні компоненти розширюють або конкретизують це значення. Термінологічні словосполучення використовуються для найменування явищ, процесів або дій, де головний компонент визначає основне поняття, а залежні компоненти надають додаткові відтінки або уточнення.

Найпоширеніші моделі творення термінів міжнародних відносин турецької мови – це:

- модель **“прикметник + іменник”** (176 сполучень),
- модель **“іменник + іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини”** (123 сполучення)
- модель **“прикметник + віддієслівний іменник ”** (27 сполучень).

Усі елементи структурних моделей пов'язані між собою шляхом керування і узгодження, окрім моделі **“іменник + іменник”** – там елементи поєднуються між собою шляхом прилягання.

З семантичної точки зору, термінологія в галузі міжнародних відносин у турецькій мові представляє собою різнобічну групу лексичних одиниць, яку можна розділити на 12 тематично-поняттєвих категорій. Тематично-поняттєва група **“явища політичного характеру”** (216) переважає всі інші за обсягом і є найпоширенішою тематичною групою. Найменш поширена група виявилася **“назви союзів / міжнародних організацій”** (3).

ВИСНОВКИ

У нашій роботі ми дослідили визначення понять “термін”, його особливості, та “термінологія” як вітчизняних (А. С. Д’яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Руделько, М. О. Вакуленко, О. М. Бондаренко, К. О. Телешун, Н. О. Школьна, В. В. Петренко, О. С. Шулькевич, В. В. Пілик, А. Мустафа) так і турецьких (О. Балдане, Б. І. Караман, Х. Зюльфікар, Б. Вардар, Х. Уйсал, Е. Озбай, Д. Демір, А. К. Шаш, Е. Еріш, Булак, М. Ф. Ханатках, Н. Б. Аксой) дослідників.

Базуючись на визначенні українського дослідника Вакуленка та турецького дослідника Вардара, у нашій роботі ми можемо виділити комплексне загальне визначення поняття “терміна”: **термін** – це спеціалізоване слово або вираз, що використовується у певній галузі знань, дисципліни, професії чи громадської діяльності для позначення конкретного поняття, об’єкта, процесу чи ідеї. Терміни грають суттєву роль у мові та комунікації, оскільки вони сприяють точному та ефективному передаванню інформації в межах конкретної галузі чи середовища. Зазвичай терміни мають вузьку спеціалізовану сферу використання і часто відсутні у звичайному мовленні. З цього можна зробити висновок, що до визначення поняття “термін” українські та турецькі дослідники мають однаковий підхід. Характеристика, якою має володіти термін, однакова, як для українських, так і для турецьких дослідників: термін має бути коротким, лаконічним, чітким, зрозумілим. Спираючись на визначення Словника іншомовних слів, можна зробити висновок, що **термінологія** – це система спеціальних термінів та понять, що використовуються у певній галузі знань, професії чи науки. Вона служить для уніфікації та точного позначення понять, забезпечуючи ясність та однозначність спілкування серед фахівців у конкретній галузі. Термінологія

включає терміни, їх визначення та правила їх використання, створюючи стандартизовану мову для обміну інформацією. Базуючись на дослідженнях Петренка можна зробити висновок, що **політичний термін** – це специфічне слово або вираз, що використовується в галузі політики та державного управління для позначення конкретних понять, процесів, інститутів чи явищ, пов'язаних із політичною діяльністю та системами управління.

У результаті виконання аналізу генезису турецьких термінів міжнародних відносин та зробивши підрахунки, ми виокремили 40 груп за різним походженням та дійшли висновку, що перше місце посідають терміни **турецького** походження (**33%**), друге місце – це терміни, де один з компонентів є **турецький**, а другий – **іншомовного** походження (**32%**), третє місце посідають терміни **арабського** походження (**14,5%**), четверте місце – терміни **французького** походження (**3,7%**), останнє місце посідають терміни, що походять суто з таких європейських мов, таких як **англійська** та **латинська** (**0,1%**). У зв'язку з тим, що мовами управління та дипломатії в Османській імперії були арабська та перська, у турецькій мові ще досі зберігається значна частина слів арабського походження. У період Танзимату мовою науки була французька мова, що може пояснити значну кількість французьких запозичень.

У результаті виконання аналізу структури турецьких термінів міжнародних відносин та зробивши підрахунки, ми виокремили 30 моделей творення та дійшли висновку, що найпоширеніші з них – це: модель **“прикметник + іменник”** (29,3%), модель **“іменник + іменник з афіксом присвійності 3-ї особи однини”** (20,5%) і модель **“прикметник + віддієслівний іменник”** (4,5%). Усі елементи структурних моделей пов'язані між собою шляхом керування і узгодження, окрім моделі **“іменник + іменник”** – там елементи поєднуються між собою шляхом прилягання.

У результаті виконання семантичного аналізу турецьких термінів міжнародних відносин та зробивши підрахунки, ми виокремили 12 тематично-поняттєвих категорій: **“вибори”** (1,8%), **“договори та документи”** (5,5%), **“повсякденні явища”** (18,8%), **“суспільно-політичні явища”** (8,6%), **“орган влади”** (6,5%), **“явища політичного характеру”** (36%), **“мир”** (3,6%), **“конфлікт”** (4,6%), **“географічні поняття”** (1,8%), **“назви союзів / міжнародних організацій”** (0,5%), **“військові явища”** (10,5%), **“права”** (1,5%). Тематично-поняттєві групи **“явища політичного характеру”**, **“повсякденні явища”** та **“військові явища”**, які значно переважають за обсягом, демонструють найбільш складні і розгалужені структури понять. Найменш поширена група виявилася **“назви союзів / міжнародних організацій”**.

Результати роботи можуть бути використані в теорії і практиці викладання турецької мови, зокрема, на спецкурсах, де готують перекладачів для політичних перекладів у лінгвістичних закладах вищої освіти. Створені нами структурні, семантичні та етимологічні класифікації можуть використовуватися в подальших лінгвістичних дослідженнях даної тематики.

ÖZET

Politika, modern toplumun ayrılmaz bir parçası ve devlet ile toplum yönetiminin önemli bir aracıdır. Siyasetin müdahalesi, ekonomiden sosyal ilişkilere, dış ilişkilerden kültüre kadar hayatımızın çeşitli alanlarına nüfuz etmektedir. Ancak siyasal süreç ve olguları tam anlamıyla anlayıp analiz edebilmek için siyasal terminoloji bilgisine sahip olmak gerekmektedir.

Siyasi iletişimde kamuoyunu etkilemek için terimler ve ifadeler sıklıkla kullanılmaktadır. Siyasal söylem sosyo-kültürel değişimlerin, teknolojik ilerlemenin ve jeopolitik faktörlerin etkisiyle sürekli gelişmektedir. Terimleri ve kavramları anlamak, politika kararlarını ve stratejilerini daha etkili bir şekilde analiz etmeye ve değerlendirmeye yardımcı olmaktadır. Siyasi alanda kaliteli iletişimin sağlanması ve vatandaşların bilgilendirilmesi için siyasal terminoloji bilgisi gereklidir. Terminolojinin incelenmesi politikacıların ve tanınmış kişilerin hedeflerine ulaşmak için dili nasıl kullandıklarını anlamamızı sağlamaktadır. Siyasi ideolojiler zamanla değişebilir ve bu da terminolojiye yansımaktadır. Bu değişiklikleri incelemek, siyasal kültürdeki eğilimleri ve değişimleri belirlememize olanak tanımaktadır.

Çalışmanın nesnesi uluslararası ilişkilerin Türkçe terminolojisidir.

Çalışmanın konusunu Türkçe uluslararası ilişkiler terminolojisinin doğuşu, yapısal ve anlamsal özellikleri oluşturmaktadır.

Çalışmamızın amacı Türk dilinin uluslararası ilişkiler terminoloji sisteminin özelliklerini, ana terminolojik türlerini ve terminolojik kelime birleşimlerinin kelime oluşturma modellerini belirlemek, bunların oluşum ve anlambilimini incelemektir.

Belirlenmiş amaç, bir dizi spesifik **görevi** çözmeyi içermektedir:

- Terminoloji ve terim kavramlarının anlamını, bu kavramların modern Ukraynaca ve yabancı dilbilimde araştırılmasındaki sorunları bulmak;

- Türk uluslararası ilişkiler terminolojisinin doğuşunu, tarihsel kökenlerini incelemek ve tarihsel olayların oluşumundaki etkisini ortaya koymak;
- Terimlerin çeşitli kategorilere ve alt bölümlere göre sınıflandırılması ve düzenlenmesi de dahil olmak üzere, incelenen terminolojinin yapısını analiz etmek;
- Türk dilinin uluslararası ilişkiler terimlerinin oluşumuna ilişkin verimli modelleri belirlemek;
- Türk dilinin siyasi terminolojisinin anlambilimini araştırmak ve belirli terimlerle ilişkili özel kavramları, anlamları ve anlam geçişlerini tespit etmek;
- Çalışılan terminolojinin terimlerinin niceliksel ve yüzdesel analizini yapmak.

Araştırma materyali olarak uluslararası ilişkilere ait 604 adet Türkçe terminolojik ifade kullanılmıştır.

Uluslararası ilişkilerde Türkçe **terimlerin doğuşunu** inceledikten ve hesaplamalar yaptıktan sonra, farklı kökenlerden 40 grup ayrılmıştır ve ilk sırada Türk kökenli terimlerin (%33) yer aldığı sonucuna varılmıştır. İkinci sırada ise bileşenlerden birinin Türkçe, ikinci bileşenin ise yabancı kökenli olduğu terimler (%32) yer almaktadır. Üçüncü sırada ise Arap kökenliler (%14,5) yer almaktadır. Dördüncü sırada Fransızca kökenli terimler (%3,7) yer alırken, son sırada tamamen İngilizce ve Latince (%0,1) gibi Avrupa dillerinden gelen terimler yer almaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nda yönetim ve diplomasi dilinin Arapça ve Farsça olması nedeniyle Türkçede Arapça kökenli kelimelerin önemli bir kısmı halen korunmaktadır. Tanzimat döneminde bilim dilinin Fransızca olması önemli sayıda Fransızca alıntıyı açıklayabilmektedir.

Türkçe uluslararası ilişkiler terimlerinin **yapısal analizini** yapıp hesaplamalar yaptıktan sonra 30 yaratma modeli belirlenmiştir ve bunlardan en yaygın olanlarının "sıfat + isim" modeli (%29,3), "isim + 3. tekil şahıs iyelik eki alan isim" (%20,5) ve "sıfat + isim fiil" modelidir (%4,5).

Uluslararası ilişkilere ilişkin Türkçe terimlerin **anlamsal analizini** yapıp hesaplamalar yaptıktan sonra tematik ve kavramsal olarak 12 kategoriye ayrılmıştır: "seçimler" (%1,8), "anlaşmalar ve belgeler" (%5,5), "gündelik olaylar" (%18,8), "sosyal ve politik olgular" (%8,6), "hükümet" (%6,5), "siyasi olgular" (%36), "barış" (%3,6), "çatışma" (%4,6), "coğrafi kavramlar" (1,8) %, "birlik / uluslararası örgüt isimleri" (%0,5), "askeri olgular" (%10,5), "haklar" (%1,5). Hacim açısından önemli ölçüde hakim olan "siyasi olaylar", "gündelik olaylar" ve "askeri olaylar" tematik ve kavramsal grupları, kavramların en karmaşık ve dallanmış yapılarını göstermektedir. En az görülen grup ise "birlik / uluslararası kuruluş isimleri" olmuştur.

Gelinen aşamada Türk siyasi dili aktif bir gelişim içerisinde ve sürekli değişmektedir. Çünkü Türk bilim adamları, onu toplumun büyük bir kesiminin anlayamadığı yabancı kelime ve terimlerden temizlemeye çalışmaktadır. Bu arınma yabancı kelime ve terimlerin Türk dilinin kurallarına, köklerine ve eklerine uygun bir karşılık oluşturmasıyla mümkündür. Bugün Türkçede kullanılan siyasi terimlerin büyük bir kısmı yabancı kökenlidir. Türk diline giren bu kelimelerin çoğu Arapçadır. Son zamanlarda Türk diline giren dış politika terimleri ve sözcükleri ağırlıklı olarak Batı dillerinden gelmektedir. Bu terimler Türk diline yerleşmiş olduğundan, dile yeni yabancı kelimelerin girmesini önlemek için bunların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapılmakta ve bunların yayılmasını önlemek için gerekli önlemler alınmaktadır.

Çalışmanın sonuçları, Türk dili öğretiminin teori ve pratiğinde, özellikle de yüksek öğrenimdeki dil kurumlarında siyasi çeviriler için çevirmenlerin yetiştirildiği özel kurslarda kullanılabilir. Tarafımızca oluşturulan yapısal, anlamsal ve etimolojik sınıflandırmalar dilbilimde (bilimsel makale yazımı, filoloji fakültesi öğrencileri için öğretim yardımcıları, metodolojik gelişmeler, Türkçe üzerine uygulamalı derslerde) kullanılabilir.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білодід, І. К. (Ред.). (1970-1980). *Словник української мови*. Київ: Наукова думка. Відновлено з <http://ukrlit.org/slovnyk>
2. Бондаренко, О. М. (2019). *Способи утворення термінів сфери телекомунікації в англійській мові*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Львів: ЛОГОС.
3. Вакуленко, М. О. (2015). *Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз*. Івано-Франківськ: Фоліант.
4. Д'яков, А. С., Кияк, Т. Р., & Куделько, З. Б. (2000). *Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти*. Київ: КМ Academia.
5. Закреницька, Л. А. (2011). *Англійська християнсько-богословська терміносистема: генезис, структура, семантика*. (Дис. канд. філол. наук). Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса.
6. Лук'янюк, В. (2001-2023). *Словник іношомовних слів*. Відновлено з <https://www.jnsm.com.ua/sis/>
7. Ляшук, А. М., & Мошнягул, А. С. (2016). Семантичні та етимологічні характеристики запозичених юридичних термінів англійської мови. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, 10 (2), 129-134.
8. Мустафа, А. (2006). *Особливості формування та розвитку турецької та кримськотатарської суспільно-політичної лексики*. (Дис. канд. філол. наук). Національна академія наук України Інститут сходознавства ім. А. Кримського, Київ.
9. Петренко, В. В. (2007). Особливості визначення політичної мови. *Політичний менеджмент*, (2), 16-24.

10. Пілик, В. В. (2006). Суспільно-політична термінологічна лексика на сторінках турецьких газет у системі інших лексичних одиниць. *Українська орієнталістика*, (1), 72-74.
11. Покровська, І. Л. (2013). Секуляризація релігійно маркованих компонентів у ботанічній термінології сучасної турецької мови. *Одеський лінгвістичний вісник*, (1), 127-135.
12. Романченко В. В., Тімкова Т. М. (2023). Структурна класифікація термінів міжнародних відносин. *Ad orbem per linguas. До світу через мови*. 18–19 травня, 2023. Київ: Видавничий центр КНЛУ.
13. Серeda, С. В. (2016). Способи утворення медичних термінів у сучасній турецькій мові. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна*, (63), 178-180.
14. Словник української мови, 1970-1980
15. Телешун, К. О. (2008). Європеїзми у складі турецької фахової мови торгівлі. *Сходознавство*, (43), 141-151.
16. Телешун, К. О. (2010). Морфологосинтаксична структура бінарних термінів-словосполучень турецької фахової мови торгівлі. *Культура народів Причорномор'я*, (182), 77-80.
17. Телешун, К. О. (2014). Термінологічне планування у Туреччині (на матеріалі торгівельно-економічної термінології турецької мови). *Мовні і концептуальні картини світу*, 47(2), 389-396.
18. Телешун, К. О. (2015). Метафоризація як лексико-семантичний спосіб творення турецьких термінів торгівлі. *Мовні і концептуальні картини світу*, (2), 290-296.
19. Телешун, К. О. (2015). Термінологічна лексика в структурі турецької фахової мови торгівлі. *Мовні і концептуальні картини світу*, (51), 544-550.

20. Телешун, К. О. (2015). Термінологічна насиченість текстів турецької фахової мови торгівлі. *Мова і культура*, 18(2), 198-204.
21. Телешун, К. О. (2015). Термінологічна насиченість текстів турецької фахової мови торгівлі. *Мова і культура*, 18(2), 198-204.
22. Телешун, К. О. (2016). Афіксальний спосіб словотвору як продуктивний спосіб творення термінів торгівлі турецької мови. *Мовні і концептуальні картини світу*, (57), 359-365.
23. Телешун, К. О. (2016). Структурне моделювання трьохкомпонентних термінів торгівлі турецької мови. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна*, (63), 192-195.
24. Телешун, К. О. (2019). Структурні та лексико-стилістичні особливості турецькомовних газетних статей на економічну тематику. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*, (41), 190-193.
25. Школьна, Н. О. (2014). Утворення термінів у німецькій фаховій мові промислової автоматизації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна».*, (49), 143-145.
26. Шулькевич, О. С. (2017). Політичне мовлення в аспекті політичної комунікації (на матеріалі турецької мови). *Південний архів (філологічні науки)*, (70), 122-124.
27. Akalın, H. Ş., vd. (2013). *Bilgisayar Terimleri Karşılıklar Kılavuzu*. Ankara: TDK.
28. Aksoy, N. B. (2002). *Siyaset Dili ve Çevirişi*. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19(1), 1-10.
29. Baldane, O. (2020). *Türkoloji ve Müzikoloji İlişkisi Üzerine*. *Türk ekini*, (5), 31-36.

30. Bayrakdarlar, T. (2012). *Özbekçe Edebiyat Terimleri Sözlüğü* (Master's thesis). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
31. Canım-Alkan, S. (2016). Türkçe Akademik Yazımda Çeviri ve Terim Sorunları. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 45(1), 78-79.
32. Demir, C. (2006). Türkçe Dil Bilgisinde Terminoloji Sorunu. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 54(2006/1), 81-100.
33. Eriş, E., & Bulak, Ş. (2020). Uluslararası Siyasal Alanda Sıkça Kullanılan Bazı Terimlere Türkçe Karşılıklar. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(53), 1302-1313.
34. Hanaqta, M. F. (2019). Translating Military Slang Terms from English into Formal Arabic. *Journal of Social Sciences (COES&RJ-JSS)*, 8(1), 139-156.
35. Karaman, B. İ. (2009). Terim Oluşturma Yöntemleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 57(2), 45-59.
36. Kılıçaslan, E. (2008). *Siyasal İletişimde İdeolojik Dil* (Master's thesis). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
37. *Nişanyan Sözlük. Çağdaş Türkçenin Etimolojisi*. (2002-2023) Retrieved from <https://www.nisanyansozluk.com/>
38. Özbay, E. (2006). *Elazığ Yöresi Avcılık Terimleri Sözlüğü*. (Master's thesis). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
39. Pilav, S. (2008). Terim Sorunu ve Eğitim Öğretimde Terimlerin Yeri ve Önemi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 267-276.
40. Saraç, H. (2022). Türk Siyaset Dilinin Sembolleri: Renkler (Kültürel, Semantik ve Tarihsel Bakış). *Mavi Atlas*, 10(2), 374-389.
41. Süer, E. (2006). Sü Ve Sü İle Yapılan Tarihi Askeri Terimler Üzerine Disiplinlerarası Bir İnceleme. *Türkbilig*, (12), 104-133.

42. Şaş, A. K. (2020). Türkçede Terim Oluşturma Yolları Ve Bilişim Terimlerinin Oluşum Süreçleri. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 242-256.
43. *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. (2022) Retrieved from <https://sozluk.gov.tr/>
44. *Türk Dili Yılı Armağan Kitabı* (2017). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
45. *Uluslararası İlişkiler Terminolojisi* (2022). T.C. Dışişleri Bakanlığı Retrieved from <https://www.mfa.gov.tr/data/Terminoloji/uluslararasi-iliskiler-terminolojisi-turkce-ingilizce-frans%C4%B1zca.pdf>
46. User, H. S. (2012). Eski Türk Yazıtlarında Politik ve Askerî Terimlerden Örnekler. *Bilig*, (60), 257.
47. Uysal, H. (2013). *Yabancı Terimleri Türkçeleştirmede Uygulanan Yöntem ve İlkeler* (Master's thesis), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
48. Uysal, H. (2015). Sedat Veyis Örnek'in Etnoloji Sözlüğü ve Budunbilim Terimleri Sözlüğü'ne Terminolojik Açından Bir Bakış. *Folklor/Edebiyat*, 21(82), 217-230.
49. Ülker, S. (2003). Bilim Dili ve Türkçe. *Güncel Gastroenteroloji*, 7(1), 1-3.
50. Vardar, B. (1978). Dilbilim Açısından Çeviri. *Türk Dili, Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, (322), 60-71.
51. Yumru, D. (2010). Terim Üret(me)me Sorunu. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(3), 10-20.
52. Zülfikar, H. (1991). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ДОДАТКИ

Додаток А

Турецько-український словник термінів міжнародних відносин

№	Турецький термін	Український переклад
1.	AB (Avrupa Birliği)	Європейський Союз
2.	abluka	блокада
3.	acil durum	надзвичайний стан
4.	açık deniz	відкрите море
5.	açık toplum	відкрите суспільство
6.	aday gösterme	висування кандидатури
7.	aday ülke	країна-кандидат
8.	adaylık süreci	процес висування кандидатів
9.	ademi merkeziyet	децентралізація
10.	Afrika boynuzu	Африканський ріг
11.	agreman	агреман
12.	ağırlaştırılmış koşullar	обтяжливі обставини
13.	akılcılık	раціоналізм
14.	akıllı güç	розумна сила
15.	âkit taraflar	сторони, що домовляються
16.	algılama	сприйняття
17.	alt komite	підкомітет
18.	alt meclis	нижня палата
19.	ambargo	ембарго
20.	Anahtar ülke	ключова країна
21.	angajman kuralları	правила застосування зброї
22.	anlaşmadan çekilme	вихід із угоди
23.	anlaşmaların yorumu	інтерпретація договорів
24.	anlaşmanın akdedilmesi	укладання угоди
25.	anlaşmanın feshedilmesi	скасування угоди
26.	anlaşmanın imzalanması	підписання угоди
27.	anlaşmanın müzakeresi	переговори по угоді
28.	anlaşmanın onaylanması	ратифікація угоди
29.	anlaşmanın yenilenmesi	відновлення угоди
30.	anlaşmazlık	розбіжність
31.	ara seçim	проміжні / додаткові вибори
32.	arabulucu	посередник

33.	arabuluculuk	посередництво
34.	Arap baharı	арабська весна
35.	ardıl devlet	держава-наступник
36.	ardındaki sebep	основні причини
37.	asimetrik tehdit	асиметрична загроза
38.	asimilasyon	асиміляція
39.	askeri bölge	військова зона
40.	askeri harcamalar	військові витрати
41.	askeri işbirliği	військове співробітництво
42.	askeri müdahale	військове втручання
43.	askeri tatbikat	військові навчання
44.	askeri yaptırım	військова санкція
45.	aşamalı yaklaşım	поетапний підхід
46.	aşırı güç	надмірна сила
47.	ateşkes	припинення вогню
48.	ateşkes anlaşması	угода про припинення вогню
49.	ateşkes hattı	лінія припинення вогню
50.	ateşli silahlar	вогнепальна зброя
51.	atom silahları	атомна зброя
52.	Avrupa Topluluğu	європейське суспільство
53.	ayaklanmaya teşvik	підбурювання до заколоту
54.	ayrıcalık	привілея
55.	ayrılıkçı hareket	сепаратистський рух
56.	ayrılma	сецесія
57.	ayırım politikası	дискримінаційна політика
58.	ayrımcılık	дискримінація
59.	ayrıntılı gündem	анотований порядок денний
60.	azınlık	меншість
61.	azınlık hükümeti	уряд меншин
62.	bağımlı devlet	залежна держава
63.	bağımlılık	залежність
64.	bağlantısız ülkeler	неприєднані країни
65.	bağlı toprak	залежна територія
66.	bakanlar kurulu	кабінет міністрів
67.	balıkçılık bölgesi	риболовна зона
68.	balistik füze	балістична ракета
69.	barış inşası	будування миру
70.	barış süreci	мирний процес
71.	barışçıl çözüm	мирне врегулювання

72.	barışçıl müdahale	мирне втручання
73.	barışçıl yaklaşım	мирний підхід
74.	barışı koruma	підтримка миру
75.	barışın denetimi	спостереження за встановленням миру
76.	barışın ihlali	порушення миру
77.	barışma	примирення
78.	barışsever toplumlar	миролюбні народи
79.	basın açıklaması	прес-реліз
80.	baskı grubu	група тиску
81.	baskıcı rejim	репресивний режим
82.	başarısız devlet	неуспішна держава
83.	başkan	голова
84.	başkanlık makamı	офіс голови
85.	beşeri çevre	оточуюча середина людини
86.	beşeri yerleşim	місце проживання людини
87.	beyanname	декларація
88.	bilgi toplumu	інформаційне суспільство
89.	bitişik bölge	прилегла територія
90.	biyolojik silahlar	біологічна зброя
91.	BM (Birleşik Milletler)	Організація Об'єднаних Націй
92.	BMGK (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi)	Служба Безпеки ООН
93.	boykot	бойкот
94.	bölgecilik	регіоналізм
95.	bölgesel barış	регіональний мир
96.	bölgesel çatışma	регіональний конфлікт
97.	bölgesel güç	регіональна влада
98.	bölgesel işbirliği	регіональна співпраця
99.	bölgesel örgütler	регіональні організації
100.	bölgesel sahiplenme	регіональна власність
101.	bölgesel sözleşme	регіональна конвенція
102.	bölünme	поділ
103.	buyrultu	екзекватура
104.	bütünleşme	інтеграція
105.	büyükelçi	посол
106.	büyükelçilik	посольство
107.	saydırıcı güç	сила стримування
108.	saydırıcılık	стримування

109.	Cebelitarık	Гібралтар
110.	cenapları	його / її високість
111.	cinayetleri	вбивство заради честі
112.	coğrafi konum	географічне положення
113.	cumhurbaşkanı	Президент Республіки
114.	çalışma kuralları	правила роботи
115.	çalışma ziyareti	робочий візит
116.	çatışan taraflar	конфліктуючі сторони
117.	çatışma	конфлікт
118.	çatışma alanları	зони конфлікту
119.	çatışma bölgeleri	конфліктні регіони
120.	çatışma dinamikleri	динаміка конфлікту
121.	çatışma tırmanışı	ескалація конфлікту
122.	çatışma yönetimi	політичне врегулювання конфлікту
123.	çatışmaların çözümü	врегулювання конфліктів
124.	çatışmanın önlenmesi	запобігання конфлікту
125.	çekince	побоювання
126.	çerçeve anlaşma	рамкова угода
127.	çevreleme	стримування
128.	çıkar çatışması	конфлікт інтересів
129.	çıkar grupları	групи інтересів
130.	çoğulculuk	плюралізм
131.	çoğunluğun sağlanamaması	відсутність більшості
132.	çok kutupluluk	багатополярність
133.	çözüm süreci	процес урегулювання
134.	daimi delegasyon	постійна делегація
135.	daimi sekreteryaya	постійний секретаріат
136.	daimi temsilcilik	постійне представництво
137.	daimi üyelik	постійне членство
138.	danışman	радник
139.	davranış kuralları	норми поведінки
140.	dayanışma	солідарність
141.	değerlendirme raporu	звіт про оцінювання
142.	deleg	делегат
143.	demeç	виступ, промова
144.	demokratik değerler	демократичні цінності
145.	demokratikleşme	демократизація
146.	denge	баланс

147.	deniz üssü	воєнно-морська база
148.	denizyatağı	морське дно
149.	Devlet Başkanı	голова держави
150.	devlet benzeri	квазідержавна
151.	devlet makamları	державні органи
152.	devlet memuriyeti	державна служба
153.	devlet merkezcilik	державоцентризм
154.	devlet ziyareti	державний візит
155.	devletin ülkesi	територія держави
156.	devletlerarası çatışma	міждержавний
157.	devredilemez haklar	права, що не передаються
158.	dış baskı	зовнішній тиск
159.	dış destek	іноземна підтримка
160.	dış etki	зовнішній вплив
161.	dış ilişkiler	зовнішні відносини, міжнародні відносини
162.	dış müdahale	зовнішнє втручання
163.	dış politika	зовнішня політика
164.	dış yardım	іноземна допомога
165.	dışişleri	закордонні справи
166.	Dışişleri Bakanı	Міністр закордонних справ
167.	Dışişleri Bakanlığı	Міністерство закордонних справ
168.	dilekçe	клопотання, заява
169.	din özgürlüğü	свобода віросповідання
170.	dini hoşgörüsüzlük	релігійна неприязнь
171.	diyalog süreci	процес діалогу
172.	doğal afet	стихійне лихо
173.	doğrulama önlemleri	заходи перевірки
174.	dost ülke	дружня країна
175.	dostane çözüm	дружнє врегулювання
176.	dostane girişim	дружня ініціатива
177.	dostane ilişkiler	дружні відносини
178.	dönem başkanlığı	строкове головування
179.	dönüşüm süreci	перехідний процес
180.	dünya barışı	суспільний мир
181.	dünya toplumu	світове суспільство
182.	düşünce özgürlüğü	свобода думки
183.	düzenli izleme	регулярний контроль
184.	Egemenlik	суверенітет

185.	ek protokol	додатковий протокол
186.	ekonomik buhran	економічна депресія
187.	ekonomik ilişkiler	економічні відносини
188.	ekonomik işbirliği	економічне співробітництво
189.	ekonomik kalkınma	економічний розвиток
190.	ekonomik kriz	економічна криза
191.	eksklav	ексклав
192.	emperyalizm	імперіалізм
193.	enerji kaynakları	енергетичні ресурси
194.	erteleme	перенесення
195.	eş-başkanlık	співголювання
196.	eşit temel	основа рівності
197.	etnik çatışma	етнічний конфлікт
198.	etnik milliyetçilik	етнічний націоналізм
199.	etnik sorunlar	етнічні проблеми
200.	etnik temizlik	етнічна чистка
201.	etnosentrizm	етноцентризм
202.	evrensel değerler	універсальні цінності
203.	eylem planı	план дій
204.	federal devlet	федеративна держава
205.	federalism	федералізм
206.	GAÖ (güven artırcı önlemler)	заходи щодо зміцнення довіри
207.	garantör ülke	країна-гарант
208.	geçici hükümet	тимчасовий уряд
209.	geçici koruma	тимчасовий захист
210.	geçici sığınmacılar	тимчасовий притулок
211.	geçici üyelik	непостійне членство
212.	geçiş süreci	перехідний процес
213.	genel kurul	генеральна асамблея
214.	genel merkez	штаб-квартира
215.	genel oturum	пленарне засідання
216.	genişleme stratejisi	стратегія розширення
217.	genişleme süreci	процес розширення
218.	geri çekilme	відступ військ
219.	gerileme	спад
220.	GGAÖ (güven ve güvenlik arttırıcı önlemler)	заходи щодо зміцнення довіри та безпеки
221.	gıda yardımı	продовольча допомога
222.	gizli diplomasi	таємна дипломатія

223.	göçmen işçiler	трудові мігранти
224.	göçmen kaçakçılığı	незаконне ввезення мігрантів
225.	gölge kabine	тіньовий кабінет
226.	gönüllü kuruluşlar	волонтерські організації
227.	göreceli yoksunluk	відносне погіршення стану
228.	görev gücü	цільова група
229.	görev süresi	строк повноважень
230.	görüş birliği	ідентичність поглядів
231.	gözlemci	спостерігач
232.	gözlemci statüsü	статус спостерігача
233.	güç dengesi	рівновага сил
234.	güç teorisi	теорія сили
235.	güç yaklaşımı	підхід сили
236.	güçler ayrılığı	розділення влади
237.	gündem	порядок денний
238.	gündem maddeleri	пункти рорядку денного
239.	güven eksikliği	відсутність довіри
240.	güven oyu	вотум довіри
241.	güvenilir kaynaklar	надійні джерела
242.	güvenlik riski	угроза безпеки
243.	güvenlik tedbirleri	заходи безпеки
244.	hakemlik	арбітраж
245.	hakkaniyet	рівноправ'я
246.	harekat bölgesi	зона проведення операції
247.	hasım güçler	ворожі сили
248.	hasmane ilişkiler	ворожі відносини
249.	hava koridoru	повітряний коридор
250.	hava sahası	повітряний простір
251.	hayati çıkar	життєво важливий інтерес
252.	hegemony	гегемонія
253.	hinterland	внутрішні райони країни
254.	hiyerarşi	ієрархія
255.	hudut	кордон
256.	hudut ihtilafı	прикордонний конфлікт
257.	hudut kapısı	пункт прикордонного контролю
258.	hudut olayı	прикордонний інцидент
259.	hukuk devleti	правова держава
260.	hukukun üstünlüğü	верховенство права
261.	hükümdar	монарх

262.	hükümet partisi	правляча партія
263.	hükümetlerarası anlaşma	міжурядова угода
264.	ırk ayrımcılığı	расова дискримінація
265.	ırkçılık	расизм
266.	iç barış	внутрішній мир
267.	iç karışıklık	внутрішні заворушення
268.	iç karmaşa	внутрішнє хвилювання
269.	iç savaş	громадянська війна
270.	içişlerine karışmama	невтручання у внутрішні справи
271.	içişlerine müdahale	втручання у внутрішні справи
272.	ifade özgürlüğü	свобода слова
273.	ihtilaf	конфлікт
274.	ihtilafların çözümü	врегулювання суперечок
275.	ihtimal planı	планування на випадок надзвичайних ситуацій
276.	ikili anlaşma	двостороння угода
277.	ikili ilişkiler	двосторонні відносини
278.	iklim değişikliği	зміна клімату
279.	iktidar partisi	правляча партія
280.	ilerleme raporu	звіт про хід роботи
281.	iletişim kanalları	комунікаційні канали
282.	ilgili taraflar	зацікавлені сторони
283.	ilhak	анексія
284.	ilişkili devlet	асоційована держава
285.	ilke kararı	резолуція
286.	ilke mutabakatı	принципова згода
287.	imkan	потенціал, можливість
288.	inceleme misyonu	місія по дослідженню
289.	infiratçılık	ізоляціонізм
290.	insan hakları	права людини
291.	insan kaçakçılığı	торгівля людьми
292.	insanî müdahale	гуманітарне втручання
293.	insani yardım	гуманітарна допомога
294.	insansız bölge	нейтральна зона
295.	irredantizm	іредентизм
296.	islam düşmanlığı	ісламофобія
297.	istihbarat servisi	служба розвідки
298.	istikrar	стабільність
299.	istikrarlı barış	стабільний мир

300.	istikrarlı demokrasi	стабільна демократія
301.	istikrarlı kriz	стабільна криза
302.	istikşafi görüşmeler	попередні переговори
303.	istila	вторгнення
304.	istişare	консультація
305.	istişari görüş	консультативний висновок
306.	istişari komisyon	консультативна комісія
307.	isyan	бунт
308.	it dalaşı	повітряний бій
309.	ittifak	союз
310.	iyi niyet	добра воля
311.	iyi yönetim	ефективне управління
312.	izolasyonizm	ізоляціонізм
313.	kadın hakları	права жінок
314.	kalıcı barış	стійкий мир
315.	kalıcı uzlaşma	стійке примирення
316.	kalkışma	повстання
317.	kamu diplomasisi	публічна дипломатія
318.	kamu düzeni	публічний порядок
319.	kamu hizmeti	державна служба
320.	kamuoyu	суспільна думка
321.	kañçılarya	канцелярія
322.	kapsamlı çözüm	всеосяжне врегулювання
323.	kara mayınları	наземні міни
324.	karar vericiler	уповноважені приймати рішення
325.	karargah	штаб-квартира
326.	karasuları	територіальні води
327.	karşılıklı anlayış	взаєморозуміння
328.	karşılıklı bağımlılık	взаємозалежність
329.	karşılıklı güven	взаємна довіра
330.	karşılıklı menfaat	взаємні інтереси
331.	karşılıklık	взаємність
332.	katılım anlaşması	угода про приєднання
333.	katılım kriterleri	критерії приєднання
334.	katılım müzakereleri	переговори про вступ
335.	katılım ortaklığı	партнерство з метою вступу
336.	katılımcı demokrasi	представницька демократія
337.	katma protokol	додатковий протокол
338.	kavimmerkezcilik	етноцентризм

339.	kendini savunma	самооборона
340.	keyfi idare	самоуправління
341.	Kıbrıs sorunu	питання по Кіпру
342.	kılavuz ilkeler	керівні принципи
343.	kırmızı çizgi	червона лінія
344.	kışkırtma	провокація
345.	kıta sahanlığı	континентальний шельф
346.	kıyıdaş devletler	прибережні держави
347.	kilit aktörler	ключові актори
348.	kimyasal silahlar	хімічна зброя
349.	koalisyon hükümeti	коаліційний уряд
350.	kolaylaştırıcılık	сприяння
351.	komplo	змова
352.	konstrüktivizm	конструктивізм
353.	konvansiyonel silahlar	звичайна зброя
354.	korsanlık	піратство
355.	korumacılık	протекціонізм
356.	kriz masası	кризовий штаб
357.	kriz yönetimi	антикризове управління
358.	kurtuluş hareketleri	визвольні рухи
359.	kurucu meclis	установчі збори
360.	kurucu üyeler	члени-засновники
361.	kurumsal düzenleme	інституційне упорядкування
362.	kutuplaşma	поляризація
363.	kuvvet konuşlandırılması	розгортання сил
364.	kuvvetler ayrılığı	поділ влади
365.	kültür başkenti	культурна столиця
366.	kültür emperyalizmi başkenti	культурний імперіалізм
367.	kültürel çeşitlilik	культурне різноманіття
368.	kültürel duyarlılık	культурна самосвідомість
369.	kültürel farklılıklar	культурні відмінності
370.	kültürel ilişkiler	культурні відносини
371.	kültürlerarası diyalog	міжкультурний діалог
372.	küresel güvenlik	глобальна безпека
373.	küresel tehdit	глобальна загроза
374.	küresel yönetim	глобальне управління
375.	küreselleşme	глобалізація
376.	liberalism	лібералізм
377.	lobi	лобі

378.	Maastriht Kriterleri	маастрихтські критерії
379.	maiyet	свита
380.	medeniyetler çatışması	зіткнення цивілізацій
381.	medeniyetler ittifakı	союз цивілізацій
382.	mekik diplomasisi	човникова дипломатія
383.	meşru savunma	законний захист
384.	meşru talep	законна вимога
385.	meşru temsilci	законний представник
386.	meşruiyet	законність
387.	meşruiyet	легітимність
388.	mevkidaş	партнер, опонент
389.	mezhep çatışması	міжрелігійний конфлікт
390.	mezheplerarası çatışma	міжконфесійний конфлікт
391.	millet	нація
392.	milli birlik	національна єдність
393.	milli çıkar	національний інтерес
394.	milli güç	національна сила
395.	milli sınırlar	національні кордони
396.	milliyetçilik	націоналізм
397.	misilleme	відповідні заходи
398.	model ortaklık	зразкове партнерство
399.	muhalefet şerhi	особлива думка
400.	muharip	боєць
401.	muharip harekât	бойова операція
402.	mutabakat	угода
403.	müdahale	втручання
404.	müdahale etmeme	невтручання
405.	müdahil taraf	сторона, яка бере в чомусь участь
406.	mülteci	біженець
407.	mütareke	примирення
408.	mütecaviz fiil	ворожа дія
409.	mütekabiliyet	взаємність
410.	müttefik	союзник
411.	müzakere	переговори
412.	müzakere çabaları	зусилля щодо переговорного процесу
413.	müzakere süreci	переговорний процес
414.	müzakere taslağı	проект для переговорів
415.	müzakere usulü	процедура переговорів

416.	namus cinayetleri	вбивство в ім'я честі
417.	neoliberalism	неолібералізм
418.	neorealism	неореалізм
419.	nihai gündem	кінцевий порядок денний
420.	nihai senet	заключний акт
421.	niyet mektubu	лист про наміри
422.	nüfus mübadelesi	обмін населенням
423.	nüfus patlaması	демографічний вибух
424.	nükleer kış	ядерна зима
425.	nükleer silahlar	ядерна зброя
426.	nükleer terörizm	ядерний тероризм
427.	olağan oturum	чергова сесія
428.	onay	ратифікація
429.	onay usulü	процедура ратифікації
430.	ortak anlayış	спільне розуміння
431.	ortak beyan	спільна декларація
432.	ortak bildiri	спільна заява
433.	ortak çıkarlar	спільні інтереси
434.	ortak girişim	спільна ініціатива
435.	ortak güvenlik	спільна безпека
436.	ortak rıza	спільна згода
437.	ortak tutum	спільна позиція
438.	ortak yaklaşım	спільний підхід
439.	ortak zemin	спільна основа
440.	ortaklık	партнерство
441.	ortaklık anlaşması	угода про партнерство
442.	otorite	авторитет
443.	oturum	сесія
444.	oybirliği	одноголосність
445.	oybirliği kararı	угода про асоціацію
446.	oyuşma	консенсус
447.	oyun kuramı	теорія ігор
448.	ön seçim	первинні вибори
449.	öncelik sırası	порядок чергування
450.	öndegelim	пріоритет
451.	önleyici müdahale	превентивне втручання
452.	örgütlü suç	організована злочинність
453.	özel temsilci	спеціальний представник
454.	özerk yönetim	самоуправління

455.	özerklik	автономія
456.	paradigm	парадигма
457.	paralel diplomasi	паралельна дипломатія
458.	paramiliter kuvvet	напіввоєнна сила
459.	parlamenter diplomasi	парламентська дипломатія
460.	profesyonel ordu	професійна армія
461.	realism	реалізм
462.	realpolitik	реальна політика
463.	reform süreci	процес реформи
464.	resmi diplomasi	офіційна дипломатія
465.	rıza, riayet	згода, прихильність
466.	saldırgan faaliyetler	агресивні дії
467.	saldırı	напад
468.	savaş suçları	військові злочини
469.	savunma politikası	оборонна політика
470.	seçim bölgesi	виборчий округ
471.	seferberlik	мобілізація
472.	sert güç	жорстка сила
473.	sıcak çatışma	гарячий конфлікт
474.	sıcak takip	переслідування по гарячим слідам
475.	sığınma	притулок
476.	sığınma hakkı	право на притулок
477.	sığınmacı	прохач притулку
478.	sınırlı savaş	обмежена війна
479.	silah ambargosu	ембарго на поставку зброї
480.	silahlanma	озброєння
481.	silahların kontrolü	контроль над озброєнням
482.	silahlı çatışma	збройний конфлікт
483.	silahlı isyan	озброєне повстання
484.	silahlı saldırı	збройний напад
485.	silahsız uçuş	політ без зброї
486.	silahsızlanma	роззброєння
487.	sivil toplum	громадянське суспільство
488.	siyasal çözüm	політичне рішення
489.	siyasal rejim	політичний режим
490.	siyasi haklar	політичні права
491.	siyasi iltica	політичний притулок
492.	siyasi irade	політична воля
493.	siyasi istikrar	політична стабільність

494.	siyasi istişare	політична консультація
495.	siyasi system	політична система
496.	siyasi taahhüt	політичне зобов'язання
497.	siyasi uzlaşma	політичне врегулювання
498.	soğuk barış	холодний мир
499.	soğuk savaş	холодна війна
500.	soydaş	родич
501.	soykırım	геноцид
502.	sömürgecilik	колоніалізм
503.	sömürgecilik sonrası	постколоніалізм
504.	statüko politikası	політика "статус-кво"
505.	stratejik derinlik	стратегічна глибина
506.	stratejik işbirliği	стратегічне співробітництво
507.	stratejik ortaklık	стратегічне партнерство
508.	suçun önlenmesi	попередження злочинності
509.	sürdürülebilir barış	стійкий мир
510.	süreç	процес
511.	sürekli tarafsızlık	постійний нейтралітет
512.	sürgünde hükümet	уряд у вигнанні
513.	şartsız teslim	беззастережна капітуляція
514.	tahakküm	панування
515.	tahkim	арбітраж
516.	tahrik	провокація
517.	takımada	архіпелаг
518.	taktik silahlar	тактична зброя
519.	tam üyelik	повноправне членство
520.	tamamlayıcı protocol	додатковий протокол
521.	tampon bölge	буферна зона
522.	tampon devlet	буферна держава
523.	tanıma	визнання
524.	tarafsız devlet	нейтральна держава
525.	tarafsız yaklaşım	неупереджений підхід
526.	tarafsızlık	нейтральність
527.	tarafsızlık siyaseti	політика нейтрального режиму
528.	taviz	поступка
529.	tavsiye görüşü	консультативна думка
530.	tavsiye kararı	рекомендація
531.	tehdit algılaması	сприйняття погрози
532.	tek kutupluluk	однополярність

533.	teknolojik afetler	техногенні катастрофи
534.	temas grubu	контактна група
535.	temel ihtilaflar	ключові розбіжності
536.	temsilci	представник
537.	temsilciler meclisi	палата представників
538.	temsili demokrasi	представницька демократія
539.	terör eylemleri	терористичні акти
540.	terör örgütü	терористична організація
541.	terör saldırısı	терористичний напад
542.	tırmanma	ескалація
543.	toplantı tutanağı	протокол засідання
544.	toplumlararası çatışma	конфлікт між общинами
545.	toprak bütünlüğü	територіальна цілісність
546.	Türk Boğazları	Турецькі проливи
547.	uçuş izni	дозвіл на виконання польотів
548.	ufuk turu	загальний огляд
549.	ulus devlet	держава-нація
550.	ulusal aidiyet	національна ідентичність
551.	ulusal savunma	національна оборона
552.	uluslararası anlaşma	міжнародна угода
553.	uluslararası camia	міжнародне суспільство
554.	uluslararası girişim	міжнародна ініціатива
555.	uluslararası güvenlik	міжнародна безпека
556.	uluslararası hukuk	міжнародне право
557.	uluslararası ilişkiler	міжнародні відносини
558.	uluslararası konferans	міжнародна конференція
559.	uluslararası meşruiyet	міжнародна легітимність
560.	uluslararası örgütler	міжнародні організації
561.	uluslararası politika	міжнародна політика
562.	uluslararası sistem	міжнародна система
563.	uluslararası siyaset	міжнародна політика
564.	uluslararası sözleşme	міжнародна конвенція
565.	uluslararası suçlar	міжнародні злочини
566.	uluslararası sular	міжнародні води
567.	uluslararası tanıma	міжнародне визнання
568.	uluslararası toplum	міжнародне суспільство
569.	uluslararası yaptırımlar	міжнародні санкції
570.	uluslararası yardım	міжнародна допомога
571.	uluslararası aktörler	транснаціональні актори

572.	uluslarüstü	наднаціональний
573.	uluslarüstücülük	наднаціональність
574.	uydu devlet	держава-сателіт
575.	uyumlaştırma	гармонізація
576.	uyşmazlık	незгода
577.	uyuşmazlık yönetimi	вирішення незгод
578.	uyuşturucu kaçakçılığı	незаконний обіг наркотиків
579.	uyuşturucuyla mücadele	боротьба з наркотиками
580.	uzlaşma	компроміс
581.	üçüncü taraf	третя сторона
582.	ültimatom	ультиматум
583.	üniter devlet	унітарна держава
584.	üye devlet	держава-член
585.	vakıf	фонд
586.	vatansız	апатрид
587.	vesayet konseyi	Рада з питань опіки
588.	vicdani red	свідома відмова
589.	vizyoner diplomasi	далекоглядна дипломатія
590.	yabancı düşmanlığı	ксенофобія
591.	Yahudi düşmanlığı	антисемітизм
592.	Yahudi soykırımı	голокост
593.	yakın çevre	близьке коло / ближнє зарубіжжя
594.	yakınlaşma	зближення
595.	yalnızcılık	ізоляціонізм
596.	yaptırım	санкція
597.	yargı yetkisi	юрисдикція
598.	yasadışı göç	незаконна міграція
599.	yasaklı bölge	заборонена зона
600.	yasama erki	законодавча влада
601.	yasama meclisi	законодавчі збори
602.	yatıştırma	умиротворення
603.	yatıştırma politikası	політика умиротворення
604.	yetenek	потенціал, можливість